

Examensarbete

2008

Cecilia Brändström

Kaos eller kreativitet

En studie i hur fem musklärare skapar och upprätthåller arbetsro i musikundervisning

Handledare: Maria Calissendorff

Kungl. Musikhögskolan i Stockholm

Abstract

Examensarbete inom musiklärarutbildningen

Titel:	En studie i hur fem musiklärare skapar och upprätthåller arbetsro i musikundervisning
Författare:	Cecilia Brändström
Termin och år:	Vårterminen 2008
Institution:	Musik pedagogik och samhälle
Handledare:	Maria Calissendorff
Examinator:	Ronny Lindeborg

Bakgrund

Att skapa ett tryggt och positivt inlärningsklimat där varje elev är sedd och bekräftad av läraren är viktigt för arbetsron i klassrummet. Som lärarstudent får man en hel del teoretiska kunskaper i utvecklings-, inlärnings- och gruppsykologi men hur går man tillväga i praktiken om man som nytexaminerad lärare ställs inför en stökig och orolig klass? Jag vill med denna undersökning få ta del av tillämpningsbara metoder som man kan använda i klassrummet för att skapa och upprätthålla arbetsro i musikundervisningen.

Syfte

Mitt syfte är att fördjupa mig i begreppet arbetsro, samt finna användbara verktyg för att skapa och upprätthålla ett tryggt och positivt arbetsklimat.

Frågeställningar

- Hur ser verksamma musiklärare på begreppet arbetsro?
- Hur skapar och upprätthåller musiklärare arbetsro i musikundervisningen?
- Hur går läraren tillväga för att skapa och upprätthålla ett tryggt och positivt inlärningsklimat?

Metod och material

Undersökningen är byggd på en empirisk kvalitativ undersökning, baserad på fem intervjuer med erfarna musiklärare inom skolår 4-9.

Resultat

Materialet som samlats in leder fram till följande resultat: Det som konstaterades genom mina intervjuer är att alla lärarna är överens om att arbetsro inte har med absolut tystnad att göra utan det är lektionstillfället som avgör toleransen för ljudvolymen. En förutsättning för arbetsro är att alla har samma fokus och strävar åt samma håll och ett kreativt klimat måste få tillåtelse att låta. Gemensamt för alla lärare är att rutiner och ordningsregler måste finnas för att verksamheten ska kunna fungera och för tryggheten i klassrummet. Lärarna är eniga om att det är viktigt att tillfredsställa alla elevers behov av att bli sedda och bekräftade samt att läraren skapar en relation till varje elev. Alla elever ska få samma utrymme.

Innehållsförteckning

ABSTRACT	2
1 INLEDNING.....	5
2 SYFTE OCH FRÅGESTÄLLNINGAR	6
3 LITTERATURGENOMGÅNG.....	7
3.1 FOSTRAN ENLIGT LÄROPLANERNA.....	7
3.2 VILKA BEFOGENHETER HAR LÄRAREN ENLIGT SKOLLAGEN	9
3.3 STÖRANDE BETEENDE	9
3.4 BESLAGTAGANDE AV STÖRANDE FÖREMÅL.....	10
3.5 ORDNINGSGREGLER	11
3.6 VAD KÄNNETECKNAR GODA ORDNINGSGREGLER?	11
3.7 HUR FÅR MAN ORDNINGSGREGLERNA ATT FUNGERA I PRAKTIKEN?	11
3.8 OLIKA LEDARSTILAR I KLASSRUMMET.....	11
3.9 VAD INNEBÄR ARBETSRO?.....	14
3.10 VILKA RUTINER/VERKTYG ANVÄNDS FÖR ATT SKAPA ARBETSRO?.....	14
3.11 VILKA RUTINER/VERKTYG KAN EN LÄRARE ANVÄNDA FÖR ATT STYRA UPP EN STÖKIG KLASS?	16
3.12 VILKA EGENSKAPER HOS EN LÄRARE KAN FÖRSVÅRA UPPKOMSTEN AV ETT BRA INLÄRNINGSKLIMAT?	20
3.13 VILKA EGENSKAPER HOS EN LÄRARE UNDERLÄTTAR UPPKOMSTEN AV ETT TRYGGT INLÄRNINGSKLIMAT?	21
3.14 VAD ÄR VIKTIGT ATT TÄNKA PÅ SOM LÄRARE FÖR ATT SKAPA ETT TRYGGT ARBETSKLIMAT?	21
4 METOD OCH GENOMFÖRANDE.....	23
4.1 VAL AV METOD	23
4.2 GENOMFÖRANDET.....	23
5 SAMMANSTÄLLNING AV INTERVJUER.....	24
5.1 VAD INNEBÄR BEGREPPET ARBETSRO FÖR DIG?	24
5.2 VILKA RUTINER/VERKTYG ANVÄNDER DU FÖR ATT SKAPA ARBETSRO I KLASSRUMMET?	25
5.3 VILKA RUTINER/VERKTYG ANVÄNDER DU DIG AV FÖR ATT STYRA UPP EN STÖKIG KLASS?	26
5.4 HUR PLANERAR DU LEKTIONSUPPSTART OCH AVSLUT I STÖKIGA KLASSER?	27
5.5 VILKA EGENSKAPER HOS EN LÄRARE TROR DU KAN FÖRSVÅRA UPPKOMSTEN AV ETT BRA INLÄRNINGSKLIMAT	29
5.6 VILKA EGENSKAPER HOS EN LÄRARE TROR DU KAN FÖRBÄTTRA UPPKOMSTEN AV ETT BRA INLÄRNINGSKLIMAT?	29
5.7 VAD ANSER DU VARA VIKTIGT ATT TÄNKA PÅ SOM LÄRARE FÖR ATT SKAPA ETT TRYGGT INLÄRNINGSKLIMAT?	31
5.8 VAD ÄR VIKTIGT ATT TÄNKA PÅ FÖRSTA TIDEN MED EN KLASS, DÅ MAN SOM LÄRARE VILL SÄTTA GRUNDEN FÖR ETT TRYGGT ARBETSKLIMAT.....	32
6 RESULTATANALYS.....	34
6.1 MUSIKLÄRARARNAS DEFINITION PÅ BEGREPPET ARBETSRO?	34
6.2 MUSIKLÄRARARNAS METODER FÖR ATT SKAPA OCH UPPRÄTTHÅLLA ARBETSRO I MUSIKUNDERVISNINGEN?	34
6.3 HUR GÅR LÄRAREN TILLVÄGA FÖR ATT SKAPA OCH UPPRÄTTHÅLLA ETT TRYGGT OCH POSITIVT INLÄRNINGSKLIMAT?.....	35
7 DISKUSSION.....	37

7.1	SLUTORD	38
8	LITTERATURFÖRTECKNING	39
9	BILAGA	40
9.1	INTERVJUFRÅGOR	40

1 Inledning

Läraren har idag många olika roller i sitt yrke. Bland dessa är lärarens ledarskap en mycket viktig del. Att skapa ett tryggt och positivt inlärningsklimat där varje elev är sedd och bekräftad av läraren är viktigt för arbetsro i klassrummet. Som lärarstudent får man en hel del teoretiska kunskaper i utvecklings-, inlärnings- och gruppsykologi men hur går man tillväga i praktiken om man som nyutexaminerad lärare ställs inför en stökig och orolig klass? Jag skulle gärna vilja få ta del av tillämpningsbara metoder som går på djupet med begreppen arbetsdisciplin och arbetsro.

Som lärarkandidat har jag några gånger hamnat i situationer i klassundervisning, där förmågan att skapa och upprätthålla arbetsdisciplin fått mig att tvivla på min egen kapacitet. Skolan har genom historien haft i uppdrag att fostra och undervisa elever till välfungerande samhällsmedborgare. Hur lärare fostrade och undervisade elever för hundra år sedan skiljer sig betydligt från hur man arbetar i dag. Ett faktum kvarstår dock, arbetsdisciplin i klassrummet krävdes då och krävs lika fullt i dag.

Med denna uppsats vill jag undersöka hur man som lärare skapar arbetsro i praktiken och hittar verktyg för att hantera och lösa olika negativa situationer i klassrummet.

Jag avser också med denna uppsats få en större kunskap i ledarskap som jag kommer att få nytta av när jag ger mig ut på fältet. Kunskapsinhämtningen kommer att ske dels genom litteraturstudier och dels genom djupgående intervjuer med musiklärare som har lång erfarenhet av läraryrket.

2 Syfte och frågeställningar

Syftet med mitt arbete är att undersöka hur man som musklärare på bästa sätt skapar och upprätthåller arbetsro i sin musiksals. Då musikundervisning i klass lätt kan bli stökig med hög ljudnivå som följd är det viktigt att musikläraren har metoder för att styra upp om stökigheten tenderar att gå över i kaos. Kreativitet måste få låta men om läraren och eleverna ska orka med sin arbetsmiljö krävs det metoder för att bibehålla ordningen utan att inkräkta på kreativiteten.

En ytterligare avsikt är också att skapa ett lättförståeligt arbete med konkreta tillämpningsbara metoder som jag och förhoppningsvis andra nyblivna lärare kan ha nytta av

Frågeställningar

- Hur ser verksamma musklärare på begreppet arbetsro?
- Hur skapar och upprätthåller musklärare arbetsro i musikundervisningen?
- Hur går läraren tillväga för att skapa och upprätthålla ett tryggt och positivt inlärningsklimat?

3 Litteraturgenomgång

I det här kapitlet kommer jag att genom litteratur och olika skrifter fokusera på dels hur begreppet fostran beskrivs i de olika läroplanerna dels vilka befogenheter lärare har enligt skollagen när det gäller att stoppa olika beteenden som stör undervisningen.

Synen på uppfostran och barns rättigheter har följt samhällsutvecklingen genom åren, och även om det har skett en avgörande förbättring i förhållandet mellan barn och vuxna under de senaste decennierna har skolans arbetsmetoder halkat efter utvecklingen. Juul och Jensen skriver i boken *Relationskompetens i pedagogernas värld* om den förändrade samhällskulturen, från en lydskultur till en kultur där barn och elever får ta mer eget ansvar, kan det på grund av detta uppstå svårigheter i relationen till barn och elever. Idag ställs stora krav på lärare för att möta dagens förhandlingsbarn och det krävs kunskap om hur man på bästa sätt handskas med relationer (Juul & Jensen 2003 s.15).

I boken *Hur man handskas med besvärliga klasser* menar författaren John Steinberg att det förr fanns en enhetlig syn vad gällde värderingar i samhället, där kyrkan, skolan och föräldrarna angav tonen. (Steinberg 1993, s. 27). Auktoritetspersoner fick aktning genom sin yrkesroll som t.ex. präster, läkare, lärare och människor i en underordnad position ifrågasatte aldrig deras åsikter (Wahlström 2005.s.14). I dagens informationssamhälle är den moraliska samstämmigheten mindre och influenser från flera olika håll gör att dagens ungdomar fått en helt annan inställning till livet och skolan och den respekt som man tidigare fick genom sin position i samhället måste man idag förtjäna genom att vara kompetent och ha karisma (a. a. s. 11). Den äldre generationen som uppfostrades enligt pliktprincipen, vilket innebär ”gör det du blir tillsagd utan att ifrågasätta” har svårt att acceptera och hantera lustprincipen vilken många barn och ungdomar idag lever efter. Detta får konsekvenser då de flesta av skolans undervisningsmetoder härstammar från idealet med hänsynsfulla, pliktrogna och anpassningsbara elever i klassrummet. Skolan måste följa samhällsutvecklingen och anpassa arbetsmetoderna och synsättet till hur dagens barn och ungdomar tänker för att komma åt problemet med besvärliga klasser.(Steinberg 1993, s.29). Respekten för vuxna och auktoriteter är i dag inte lika påfallande som för 20 år sedan och ledarskapet ser annorlunda ut. Den postmoderna människan har ett reflekterande och ifrågasättande förhållningssätt till omvärlden och för att lyckas som ledare menar Gunilla. O. Wahlström, gäller det att skapa goda samarbetsallianser vilket innebär en välfungerande kommunikation och bra relationer till eleverna.(a a, s. 11). Läraren som ledare har aldrig haft det så tufft som idag, och då många barn och ungdomar lever efter just lustprincipen, gör bara det som känns roligt och lustfyllt för stunden är det en spännande utmaning för lärarkåren att ta till vara på elevers lust och vända detta till en konstruktiv kreativitet.(Steinberg 1993, s. 28, s.29).

3.1 Fostran enligt läroplanerna

Kunskap, färdigheter och fostran har varit skolans huvuduppgifter och löpt som en röd tråd genom nästan alla styrdokument för skolan. Under olika perioder har dock tyngdpunkten på dessa huvuduppgifter skiftat beroende på den samhälleliga utvecklingen (Linde 2001, s. 26).

I 1962 års läroplan för grundskola sätts eleven som individ i fokus för första gången, men en spänning mellan individens frihet och anpassningsbarhet i grupp formuleras. Skolans uppdrag

blir att tillgodose individens behov och samhällets krav, att fostra en social, duglig och ansvarskännande samhällsmedborgare. (a. a. s. 40).

Genom sin etiska fostran skall skolan ge honom en god uppfattning om de moraliska normer, som måste gälla i samlevnaden mellan människor och som bär upp rättsordningen i ett demokratiskt samhälle. Han måste bli fullt medveten om innebörden av etiska begrepp som rättvisa, ärlighet, hänsyn och tolerans och om konsekvenserna av brott mot lagar och föreskrifter. (Läroplan för grundskola 1962, s. 16).

I 1969 års läroplan träder fostran tillbaka för att främja elevens individuella och sociala utveckling men att det fortfarande finns skiljaktigheter mellan individ och grupp och mellan ungdomar och vuxna. Det är skolans skyldighet att ta upp detta till diskussion (Linde 2001, s.42).

I 1980 års läroplan återupprättas begreppet fostran. Skolan ska fostra eleven till demokratis värderingar (Linde 2001, s. 43).

Det innebär att skolan aktivt och medvetet skall påverka och stimulera barn och ungdomar att vilja omfatta vår demokratis grundläggande värderingar och låta dessa komma till uttryck i praktisk, vardaglig handling. (Läroplan för grundskola 1980, s. 16).

Vår nuvarande läroplan Lpo 94 konstaterar att skolans uppgift är att hjälpa varje enskild elev hitta sin unika särart och lära sig delta i det demokratiska samhällslivet. Detta sker genom frihet under ansvar.(Linde 2001, s.47).

Skolans uppdrag är att främja lärande där individen stimuleras att inhämta kunskaper. I samarbete med hemmen skall skolan främja elevernas utveckling till ansvarskännande människor och samhällsmedlemmar. Skolan ska präglas av omsorg om individen, omtanke och generositet. Utbildning och fostran är i djupare mening en fråga om att överföra och utveckla ett kulturarv – värden, traditioner, språk, kunskaper – från en generation till nästa. Skolan skall därvid vara ett stöd för familjerna i deras ansvar för barnens fostran och utveckling. Arbetet måste därför ske i samband med hemmet. (läroplan för grundskola 1994, s.5).

Lärarens uppdrag blir att leda och förbereda eleverna till att:

- Klargöra och med eleverna diskutera det svenska samhällets värdegrund och dess konsekvenser för det personliga handlandet.
- Öppet redovisa och diskutera skiljaktiga värderingar, uppfattningar och problem.
- Tillsammans med eleverna utveckla regler för arbetet och samvaron i den egna gruppen.
- Samarbeta med hemmen i elevernas fostran och därvid klargöra skolans normer och regler som en grund för arbetet och för samarbetet. (a.a.s.9).

Läraren på 60- och 70-talet hade i uppdrag att bevara den rådande kunskapen. Ett mästargesällförhållande gentemot eleverna, där läraren var den självklara auktoritet som besatt all kunskap. Lärarstudenterna fick under utbildningen lära sig göra hårt strukturerade katederlektioner där likheter från 1800-talets klassundervisning var påfallande. Problematik kring disciplinen i klassrummet verkar inte ha funnits i större utsträckning. Styrsystemet var regelstyrt och läraren genomförde det som beslutats på högre nivå. Pedagogisk kontroll och auktoritet karaktäriserar de statliga lärarutbildningarna.

Under 80- och 90-talet blev det en successiv övergång från ett regelstyrt styrsystem till ett målstyrt styrsystem. Vilket innebär att läraren ska tolka och värdera nationella och lokala måldokument och utifrån detta utforma egna kursplaner, samt motivera dessa för vårdnadshavare och elever. Lärarens uppdrag blir att handleda elever till kunskap och handlingskompetens, och sätta grunden till ett kritiskt och reflekterande tankesätt kring information. Förändringarna i skolan ha gått från undervisning, där kunskapen i sig är ett mål och läraren är expert till handledning där handlingskompetensen är ett mål och där läraren skall inta ett handledande förhållningssätt. Skolan har i dagens samhälle förlorat lite av sin legitimitet som förut varit så självklar. Den auktoritet som följde med läraryrket har urholkats och dagens lärare måste dagligen erövra sin auktoritet (Fransson och Morberg 2001 ,s.146-159).

3.2 Vilka befogenheter har läraren enligt skollagen

Som lärare hamnar man ibland i känsloladdade konfrontationer med elever, där det verkligen gäller att inte låta sina personliga känslor styra. Alla människor blir arga emellanåt men läraren har ett viktigt och stort ansvar när det gäller att vägleda och föregå med gott exempel. Följande citat går att läsa i förskolans läroplan.

Vuxnas förhållningssätt påverkar barns förståelse och respekt för de rättigheter och skyldigheter som gäller i ett demokratiskt samhälle och därför är vuxna viktiga som förebilder. (Läroplan för förskola 1998, s. 7)

Därför är det av största vikt att personal inom utbildningssystemet har kunskap om barns och ungdomars medborgerliga rättigheter så att det inte sker en medveten eller omedveten kränkning av dessa rättigheter. En typ av oftast omedveten kränkning kan vara att lärare och rektor bestämmer vilka ordningsregler som skall gälla i skolan utan att lyssna på elevernas åsikter eller t.ex. kollektiv bestraffning, som innebär att alla elever i en klass bestraffas för någon annans olämpliga beteende. Kollektiv bestraffning är förbjuden och strider mot grundprincipen att var och en ansvarar för sina egna gärningar Skolan är en del av samhället och skall stå under samma lagar och demokratiska värderingar som samhället i övrigt. (Erdis 2007, s. 10, s. 92, s. 94) En annan typ av kränkning mot barn är nedsättande och eller ironiska kommentarer samt orättvis behandling.

All pedagogisk verksamhet skall utformas i en överrensstämmelse med de grundläggande demokratiska värdena [...] Det kan nämnas att mer än en tredjedel av de anmälningar som görs till skolverket handlar om kränkande behandlingar och mobbning av elever. (a.a. s.98).

3.3 Störande beteende

Vilka disciplinära befogenheter får en lärare ta till för att tillrättavisa en elev som stör eller hotar i klassrummet?

Agaförbudet trädde i kraft 1958 och innebar ett förbud mot kroppslig bestraffning och kränkande behandling. Denna bestämmelse skrevs in i 1962 års skollag och gäller sedan dess (Erdis, s.86). Enligt utövandet av tillsynsplikten som innebär att lärare har ansvaret för eleverna under tiden de vistas på skolområdet, finns det en viss möjlighet till kroppsligt ingrepp då nödvärn föreligger, när läraren försöker hejda ett påbörjat eller överhängande brottsligt angrepp på person eller egendom. Att ta tag i en elev t.ex. i armen, fösa eller knuffa

kan innebära en brottslig handling och detta får aldrig ske som bestraffning eller i affekt (a.a. s, 102).

Enligt grundskoleförordningen är den första åtgärden att samtala med eleven för en ändring av sitt beteende. Om detta inte hjälper ska elevens vårdnadshavare kontaktas. Sker ingen förbättring kan vissa disciplinära åtgärder användas. Genom ett störande beteende som hindrar undervisningen får läraren visa ut eleven från resterande lektionstid. Skolan måste dock ha rutiner för tillsynen av elever som visas ut. I grundskolan kan läraren ge högst en timmes kvarsittning. Utvisning bör inte användas som ren bestraffning utan kvarhållandet ska enligt skolplikten ta igen den tid och den kunskap som eleven gått miste om på lektionen (Erdis 2007, s. 79).

Om elevens uppförande trots dessa åtgärder inte förbättras ska läraren anmäla detta till rektor och elevvårdskonferensen, som kontaktar vårdnadshavaren, och ett gemensamt försök att utreda orsaken till det dåliga beteendet med ett individuellt åtgärdsprogram tas fram. Vid fortsatta problem skall elevvårdskonferensen anmäla ärendet till den ansvariga nämnden, som i sin tur får hitta en lämplig åtgärd.

Sedan 1986 är alla grundskoleelever skolpliktiga och enligt lag är det förbjudet att avstänga en grundskoleelev som en disciplinär åtgärd (a.a.s.80).

Som en sista utväg i extrema fall är det möjligt i och med ändringar i skollagen som trädde i kraft den 1 augusti 2007, för kommunen att genom antingen en gemensam överenskommelse med skola, elev och vårdnadshavare byta skola eller den sista utvägen tvångsflytta en elev mot vårdnadshavarens och elevens vilja om skolan inte kan garantera övriga elevers trygghet och säkerhet. (trygghet och studiero i skolan- information om nya bestämmelser, 2007 Skolverket).

3.4 Beslagtagande av störande föremål

Det har tillkommit nya direktiv i skollagen för att ge förutsättningar att skapa förbättrad ordning, trygghet och arbetsro i skolan.

Ett förebyggande arbete är centralt för att skapa de rätta förutsättningarna. När ordningen trots detta är störd behövs möjligheter att ingripa. Regler för dessa befogenheter har nu blivit tydligare [...] Skolans ordningsregler och lika behandlingsplan ska kännetecknas av ett helhetstänkande. Eleverna ska veta att det finns ett system som bidrar till ökad trivsel och trygghet. Det är även viktigt att ordningsreglerna tas fram på ett sätt så att elever och föräldrar är delaktiga och därmed känner ansvar för dem. Att reglerna diskuteras regelbundet, tillämpas konsekvent och följs upp är också angeläget. (a.a. s.3)

Läraren behöver tydliga befogenheter för att kunna ingripa om det blir stökigt eller hotfullt i klassrummet. Från att bara haft rätt att säga till, visa ut eller ge kvarsittning, får läraren enligt de nya bestämmelser som införts i skollagen också beslagta alla typer av föremål som bedöms störande eller utgör fara för verksamheten. Dessa bestämmelser gäller i grundskola, gymnasieskola, särskola, specialskola, sameskola samt friskola. (a.a. s. 5).

Det är hur föremålet används som är själva grunden för omhändertagandet. En mobiltelefon är inte störande om den är avstängd och inte används [...] Ett föremål får inte tas om hand som en bestraffning. Avgörande för hur omhändertagandet ska ske är om verksamheten i skolan störs. (a.a. s. 6)

Omhändertagandet av föremål ska vara kortvarigt och skall återlämnas till eleven efter lektionens slut eller senast vid skoldagens slut. Om föremålet behålls efter lektionens slut ska vårdnadshavare kontaktas och omhändertagandet dokumenteras skriftligen (Erdis 2007, s.91)

Läraren har rätt att ta störande föremål som ligger synligt på t.ex. bänkar, skåp, hyllor och om elever håller objektet i handen, men om eleven gör motstånd måste omhändertagandet avbrytas. Tvång och våld får ej förekomma. Kroppsvisitation är förbjudet enligt skollagen, vilket innebär att föremål som inte är synliga eller ligger i elevens väska inte får omhändertas. Om en elev lyssnar på en mp3 spelare och har den i fickan har inte läraren rätt att beslagta denna oavsett om den anses störa verksamheten. Kropp, kläder och väskor står under det personliga integritetsskyddet.

I de gemensamma ordningsregler som gäller för skolan ska det vara känt för eleverna vilka föremål som bedöms vara störande och eller direkt farliga och det ska tydligt framgå vilka konsekvenser det får om man bryter mot dessa (Skolverket trygghet och studiero i skolan-information om nya bestämmelser, s. 3, s.6, s.9).

3.5 Ordningsregler

Skolverket har gett ut en broschyr med förslag på hur man tar fram ordningsregler. Det är numera ett krav att rektor ser till att det finns gemensamma ordningsregler. Reglerna bestäms tillsammans med lärare och övrig personal och i grundskola skall elevrepresentanter och deras vårdnadshavare medverka. Detta för att underlätta eventuell diskussion om en elev inte följer de uppsatta reglerna. Alla parter ska dessutom vara införstådda i vilka konsekvenserna blir om reglerna inte följs.

3.6 Vad kännetecknar goda ordningsregler?

Reglerna ska vara konkreta, lättförståeliga och kännas meningsfulla för alla. De ska bidra till ökad trivsel och trygghet på skolan. Reglerna får inte strida mot lag eller annan författning utan återspegla de grundläggande demokratiska värderingarna. Av ordningsreglerna bör det framgå vilka konsekvenserna blir om eleverna inte följer dessa.

3.7 Hur får man ordningsreglerna att fungera i praktiken?

Eleverna ska känna en delaktighet vid utformandet av reglerna och känna att det går att påverka innehållet. Att alla känner till reglerna är en förutsättning för att dessa ska kunna fungera i praktiken. Elever och vårdnadshavare bör informeras om dessa vid t.ex. terminsstarter. Lärare och övrig personal ska ha ett gemensamt förhållningssätt till reglerna och agerar konsekvent då dessa inte följs.

Reglerna ska med jämna mellanrum utvärderas och diskuteras av skolans personal tillsammans med elever och vårdnadshavare, så att de verkligen återspeglar situationen i skolan. (Skolverket trygghet och studiero i skolan-information om nya bestämmelser)

3.8 Olika ledarstilar i klassrummet

Ledarskap förutsätter kommunikation med andra människor, ett mellanmänniskt samspel med individer och grupper i syfte att nå uppställda mål och lösa förelagda uppgifter. (Maltén 1998, s.104)

Arne Maltén har i sin bok *Kommunikation och konflikthantering* sammanställt några studier av olika forskare kring ledarskap och har kommit fram till fyra olika ledarfunktioner

- Planering: ledning av det pedagogiska arbetet
- Organisation: samverkansrutiner och fördelning av personella resurser på förekommande arbetsuppgifter
- Handledning: man förklarar, uppmuntrar och motiverar sina medarbetare till målinriktade insatser.
- Kontroll och utvärdering: verksamheten ställs i relation till de målsättningar som formulerats i den gemensamma planeringen.

Maltén menar att det inte finns någon medfödd ledarpersonlighet utan en rad specifika ledarfunktioner som går att erövra genom utbildning. En funktionell ledare måste behärska två huvudroller. Den ena rollen innebär att planera, organisera, administrera, producera och skapa visioner dvs. en uppgiftsorienterad roll. Den andra rollen innebär att visa omsorg och öppenhet, att kunna kommunicera, stimulera kreativitet, handleda medarbetare och integrera alla i arbetet dvs. spela en personorienterad roll. När båda dessa roller förenas till ett integrerat ledarskap skapas den ultimata ledaren (Maltén 1998).

Christer Stensmo har i boken *Ledarstilar i klassrummet* gjort en sammanfattning av olika ledarstilar som baserats på redovisningar och diskussioner vilka förekommer främst i amerikansk och engelsk litteratur. Dessa sammanfattningar är namngivna efter de forskare som arbetat fram metoderna

Burnad – beteendemodifikation: Beteendemodifikation är en pedagogisk tillämpning av rön från den behavioristiska inlärningspsykologin där man använder olika typer av positiv förstärkning för att ändra ett negativt beteende. Denna ledarstil är starkt individualiserad då alla elever har olika typer av problembeteende och reagerar olika på olika typer av konsekvenser. Det som fungerar som belöning för vissa kan fungera som bestraffning för andra. Målet är att med hjälp av förstärkning och bestraffning forma ett positivt beteende, där eleven ägnar sig åt förelagda skoluppgifter. Denna ledarstil kräver noggrann dokumentering och kartläggning av det negativa beteende som önskas ändras och planering av när och hur man ska sätta in olika åtgärder samt uppföljning och utvärdering av resultat.

Canters – självsäker disciplin: innebär att läraren ska tränas i ett självsäkert beteende för att kunna uppträda med auktoritet i klassrummet. Läraren ska också ha klargjort för sig själv vilken typ av ordning och elevbeteende som skall förekomma i klassrummet. Metoden innebär att man för sig själv tydliggör sina personliga och sociala mål och tar kontroll över sin egen tillvaro. En självsäker lärare utstrålar auktoritet och trygghet, visar respekt för andras rättigheter, och tar ett socialt ansvar. Den självsäkra läraren uttrycker verbalt sina känslor, rättigheter, fakta, åsikter, önskemål eller gränser och är medveten om sitt icke verbala beteende såsom ögonkontakt, tonfall, ansiktsuttryck, avstånd till den andre osv. Självsäker beteendet är inlärt och kan tränas upp, vilket kan ske genom självobservation via spegel, videokamera eller dialog med andra som kan ge konstruktiv kritik. Lärare har legitima behov av ordning och reda i klassrummet för att kunna genomföra undervisningen utan att bli störd av disciplinära problem. Självsäkerhetsträning stärker lärarens självkänsla och får därigenom lättare att uttrycka sina behov, önsknings och känslor om hur klimatet i klassrummet ska se ut. Läraren ska ha befälet i klassrummet och formar klimatet utifrån sina behov av ordning. Individuella disciplinprogram måste utformas för de elever där den generella klassrumsdisciplinen misslyckas. En noggrann dokumentation av anmärkningsvärda händelser och en utvärdering av åtgärderna måste göras. Det är av stor betydelse att elever som visar ändamålsenligt klassrumsbeteende belönas genom olika typer av positiv förstärkning.

En självsäker tydlighet går som en röd tråd genom denna ledarstil.

Kounin – disciplin och gruppleaderskap: Denna ledarstil går ut på att läraren har *medvaro* dvs. lärarens förmåga att förmedla en medvetenhet till eleverna om vilka aktiviteter som föregår i klassrummet. *Överlappning* dvs. lärarens förmåga att samtidigt hantera olika arbetsuppgifter. Det goda klassrumsledarskapet innebär att dessa övergångar går smidigt och att klassrumsprocessen inte tappar tempo vid växlingar mellan olika aktiviteter. Läraren måste också vara *flexibel* och kunna överge en på förhand gjord planering om verksamheten i klassen kräver det. Enligt Kounin är skickliga lärare de som har förmågan att variera sin undervisning så att mättnadseffekter eller uttråkning inte uppstår och lärarens uppgift är att hjälpa eleverna till ett målinriktat beteende där målen i sig känns angelägna och viktiga.

Dreikurs – äkta och falska mål: Disciplin och självdisciplin är nödvändigt för att samlevnaden i ett samhälle ska fungera. Ett disciplinerat kollektivt beteende är en förutsättning för demokrati och en förutsättning för att undervisning och lärande ska kunna fungera tillfredsställande i en skolklass. Läraren har som uppgift att lära eleverna äkta mål dvs. självdisciplin och sociala beteenden såsom hänsynstagande, tålmodighet, att ta kontakt och umgås med andra människor, att finna konstruktiva sätt att hantera känslouttryck och konflikter m.m. Dessa beteenden är grundläggande och leder fram till det äkta målet för människans strävan vilket är tillhörighet och gemenskap. De falska målen uppkommer när en människa använder fel strategier för att nå gemenskap och tillhörighet. Det finns fyra negativa sätt elever kan använda sig av med föreställningen om att detta beteende ger det erkännande och plats i gemenskapen de söker, nämligen att söka uppmärksamhet, att eftersträva makt genom att medvetet trotsa auktoriteter, att söka hämnd genom att fysiskt eller psykiskt hämnas på oförätter och genom att isolera sig för omvärlden och uppvisa oförmåga. Dreikurs använder sig inte utav straff och belöning utan av begreppen logiska och naturliga konsekvenser. Människan väljer sitt beteende i olika situationer och genom att få positiva eller negativa reaktioner från andra lär man sig vilka beteenden som är accepterade eller inte. Olika beteenden följs av naturliga och logiska konsekvenser vilket innebär att ett otrevligt uppförande får den logiska konsekvensen att man ogillas av andra. En elev kan medvetet eller omedvetet välja att vara okoncentrerad och störa undervisningen i klassrummet. Den logiska konsekvensen blir då utvisning. Det poängteras att konsekvenserna riktas mot det negativa beteendet inte mot personen, Ett demokratiskt lärarskap är i dagens samhälle helt nödvändigt. Läraren kan inte dominera eleverna på det sätt som gjordes förr. Idag måste läraren vinna elevernas förtroende och lita på att eleverna fattar kloka beslut om sina liv och utbildning. Den demokratiska läraren vägleder eleverna genom att tillsammans med eleverna bestämma acceptabla klassrumsbeteenden, utforma regler och fastställa konsekvenser för följsamhet respektive regelbrott.

Evelyn Säll har i en studie (1994) ställt frågan vad som kännetecknar den goda läraren. Hon skiljer på tre olika huvudtyper av lärarroller: *Estradören* är huvudpersonen i klassrummet kring vilket det mesta kretsar. Hon är väl förberedd med noggranna lektionsplaneringar och är mycket mån om att väcka intresse och fånga eleverna. *Regissören* leder iscensättandet och styr spelet i klassrummet. För henne är det viktigt att övervaka ordningen så att arbetet flyter och se till att stämningen i klassen är god. *Illuminatören* sätter varje enskilt barns behov och förutsättningar i fokus, inlärningsmässigt, socialt och emotionellt. Läraren arbetar med dialog och terapeutiska samtal med eleverna vid konflikthantering. Dessa tre roller samlas i en och samma lärare borde vara det ultimata (Stukát 1995).

Lärarens uppgift är att leda lärandet och förväntas ha en en-till-en relation till sina elever då den nya lärarrollen och styrdokumentet starkt betonar behovet av individualisering av verksamheter i skolan. Detta kan vara svårt med skolklasser på närmare 30 elever. Dessutom är elever och lärare olika och det finns inget sätt att undervisa som passar alla elevers olika

lärstilar. Utmaningen ligger i att finna goda kombinationer av lärares undervisnings- ledarstil och elevers lärstilar (Stensmo 2000).

3.9 Vad innebär arbetsro?

I den här delen av litteraturgenomgången kommer jag att söka svaren på mina intervjufrågor utifrån andra forskares arbeten.

Steinberg anser att det bästa sättet att förebygga problem i klassrummet är att läraren har en genomtänkt filosofi och metodik med vad han eller hon vill uppnå. Då blir läraren tryggare i sin roll och tryggheten gör i sin tur barnen trygga (Steinberg 2000). Stensmo menar att lärarens ledarskap innefattar fem olika arbetsuppgifter: kontroll, motivation, grupperingar, individualisering och planering. Arbetsro infaller när: läraren har kontroll över situationen så att elevernas klassrumsbeteende överensstämmer med de mål och förväntningar, lärare, elever och föräldrar har på verksamheten i klassrummet. När eleverna känner att skolarbetet är angeläget och betydelsefullt för dem som lärande individer. Att grupperingar såsom klasser, undervisningsgrupper eller liknande interagerar och utvecklas tillsammans i trygghet. Att varje elev får möjlighet att utvecklas utifrån sina individuella förutsättningar. Vilket kan innebära: variation av den tid en elev behöver för att lösa en uppgift; variation av uppgiftens innehåll; variation av det arbetssätt eller den lärostil eleven använder för att lösa en uppgift. Planering är den arbetsuppgift som håller samman de övriga arbetsuppgifterna: Planering innebär att utifrån erfarenheter från det förflutna, i nuet fattar beslut som får framtida konsekvenser. Denna planering ska inte bara innehålla undervisningens form utan även det sociala livet i klassrummet (Stensmo 2000).

Michael Grinder en speciallärare som har studerat olika lärares beteende och dess avgörande betydelse för att skapa arbetsro menar att bra rutiner och en trovärdighet som person är viktigt för att skapa ett lugnt och tryggt klimat (Steinberg 1993). Både inledningen och avslutningen av en lektion är av stor betydelse för hur klassrumsklimatet och arbetsron kommer att gestalta sig. Vid en effektiv inledning har läraren fått elevernas uppmärksamhet och intresse. En bra lektion avslutas också på ett sådant sätt att eleverna känner att de åstadkommit något (a.a.1993).

3.10 Vilka rutiner/verktyg används för att skapa arbetsro?

I boken *Hur man handskas med besvärliga klasser* skriver Steinberg om ritualer som ett verktyg för att markera övergången från ett tillstånd till ett annat för att skapa arbetsro. Eleverna kan mötas av klassisk musik eller avspänningsmusik när de kommer in i klassrummet. Man kan samla gruppen genom att sjunga en välkomstsång. Man kan ställa sig i dörren och hälsa på varje elev genom att ta i hand och ha ögonkontakt med varje elev (Steinberg1993). Genom att skapa tydliga ritualer, vara tydlig i sitt sätt att ge instruktioner var påläst och förberedd inför lektionen samt vara en god förebild skapas ett positivt inlärningsklimat (a.a.s.25).

I beteendemodifikation finns det olika typer av förstärkare att använda för att uppnå önskat resultat: materiella förstärkare, såsom ätbara eller användbara saker. Om man använder materiella förstärkare bör man förvissa sig om att barnen verkligen uppskattar dem och att de tillfredställer ett behov. En aktivitetens förstärkare. t ex. lekar, spel, filmvisning, utflykter m.m. Symbolförstärkare vilket innebär visuella eller påtagliga ting som delas ut vid framgång eller

framsteg. Det kan vara guldstjärnor, bokmärken, dekal, diplom. Dessa kan sedan bytas ut mot annat som har belöningsvärde såsom materiella ting eller aktiviteter. Sociala förstärkare innebär ord, uppmuntrande fraser och beskrivningar av goda prestationer. Dessa olika positiva förstärkningsmedel är mycket användbara när det gäller att lära in nya beteenden genom att dela in det man vill uppnå i sekvenser och kontinuerligt förstärka varje framsteg som går i rätt riktning.

Med mindre barn som inte har skolvana kan läraren inte förvänta sig att dessa sitter tysta och stilla några längre perioder i sträck men genom att använda positiv förstärkning och formning kan läraren bryta ned ett negativt beteende. Genom att låta barnet sitta stilla i mindre hanterbara tidsenheter och ge förstärkning om barnet klarat detta kan läraren gradvis öka de stunder barnet sitter stilla. Detta ger större möjligheter för barnet att lyckas (Stensmo 2000).

I Canters själv-säker-disciplin finns det tydligt utformade rättigheter för både lärare och elever och om dessa efterlevs och vidmakthålls i klassrummet förebyggs störande klassrumsbeteenden. Lärarens rättigheter är som följer:

- Rätten att i klassrummet etablera sådana betingelser som skapar en optimal inlärningsmiljö, givet lärarens egen styrka och svagheter
- Rätten att formulera förväntningar om vad som utgör ändamålsenligt elevbeteende, dvs. beteende som leder till social och intellektuell utveckling.
- Rätten att be om hjälp från föräldrar, administratörer och andra som kan utgöra resurser, närhelst assistens med en störande elev är önskvärd. (Stensmo 2000, s.63)

Elevernas rättigheter är:

- Rätten att ha en lärare som hjälper eleven att lägga band på icke ändamålsenligt, improduktivt och självskadande beteende.
- Rätten att ha en lärare som på ett positivt sätt stöder ändamålsenligt och produktivt beteende.
- Rätten att välja hur man ska bete sig och att bli informerad om konsekvenserna som följer på olika beteenden. (a.a. s.63)

För ett vidmakthållande av dessa rättigheter och för att kunna hantera destruktiva beteenden krävs det även att följande aspekter införlivas i undervisningssituationen.

Att upptäcka och eliminera hinder för att uppnå själv-säker disciplin: Genom att påverkas av de problem eleven har utanför klassrummet och ha negativa förväntningar på elevens beteende underminerar läraren elevens ansträngningar att bete sig själv-säkert. Oavsett vilka förhandsinställningar en lärare har till sin elev så måste läraren erkänna att hon har förutsättningarna att påverka elevens beteende i positiv inriktning.

Att tillämpa en själv-säker responsstil: Läraren kommunicerar rakt och med en tydlighet som gör att eleven förstår att beteendet är oacceptabelt, samt följer upp med passande konsekvenser. Läraren uttrycker sina förväntningar och är beredd att stå för dessa utan att våldföra sig på andras rättigheter. Läraren måste medvetet i pressade situationer hålla tillbaka sitt själv-osäkra beteende vilket innebär att: inte hota, tvinga eller läxa upp eleverna samt vädja eller gnälla. Att lära sig sätta gränser: läraren måste på förhand bestämma sig för hur hon vill ha det i sitt klassrum och utforma klassrumsnormer och villkor som ska gälla för alla. Eleverna ska ha god kännedom om de gällande regler samt få erkännande från läraren om dessa regler följs. Att genomföra gränssättning: Läraren gör en överenskommelse med eleverna om konsekvenser vid normbrott. Dessa konsekvenser ska specificeras i förväg så eleverna vet vad som gäller. Konsekvenserna ska vara acceptabla för läraren och obehagliga för eleven, men absolut inte vara skadliga på något sätt. Att införa ett system av positiva själv-

säkra beteenden: Det är mycket viktigt att elever som visar ändamålsenligt beteende får uppskattning och belönas. Detta visar de elever som har ett felaktigt klassrumsbeteende hur man uppför sig. Lärare ska inte behöva hantera elevers beteendeproblem ensamma utan ska samarbeta med skolpersonal och föräldrar. En gemensam ansträngning för att lösa den här typen av problem ger oftast bäst resultat. (Stensmo 2000)

3.11 Vilka rutiner/verktyg kan en lärare använda för att styra upp en stökig klass?

Steinberg menar att de fyra första minuterna är mycket viktiga för hur resterande lektionstid kommer att förflyta. Läraren måste etablera ramar för samarbetet dvs. regler, normer, stämning, inställning. Läraren måste etablera sig som trovärdig auktoritet. Läraren måste väcka nyfikenhet för ämnet och lägga grunden för elevernas koncentration och uppmärksamhet. De fyra sista minuterna är enligt Steinberg en försummad del av lektionen och minst lika viktiga. Ett lektionsavslut ska summera hela lektionen och läraren kollar av att eleverna förstått sammanhanget och helheten. Läraren ska avsluta med en positiv feedback och skapa en nyfikenhet för vad som kommer nästa lektion.

Förankring är ett begrepp inom psykologin som Steinberg skriver om och menar att detta är av största relevans för att förebygga problem och skapa en positiv arbetsmiljö för lärare och elever. En förankring är en företeelse vilket innebär något man hör, ser eller känner som utlöser känslomässiga reaktioner eller påverkar ett beteende. I skolan finns det många olika negativa eller positiva saker som fungerar som förankringar beroende på hur de används och vilka känslomässiga stämningar som skapas kring dem. Det kan vara skolgården, klassrummet korridoren, lärarens bemötande, skolmaten osv. Läraren kan tänka på att utnyttja förankringar för att förbättra inlärningsklimatet genom att: själv dekorera klassrummet eller be eleverna om hjälp. Många personliga och positiva saker i klassrummet ger en trygghet. Ritualer och rutiner är positiva och trygga förankringar t.ex klassens sång, dagens dikt speciella hälsningar som upprepas dagligen. Relationer är också förankrande. Om en orolig elev fungerar bra med en elev som är lugn kan det vara bra att utnyttja detta och när det inte fungerar så förändra konstellationen tills det fungerar. Förankra olika budskap på olika platser i klassrummet. Under en lektion kan läraren ha olika huvudteman, idéer, teorier eller faktaavsnitt att gå igenom. Förankra genom att skilja de olika platserna åt när informationen presenteras, använd dessutom olika presentationsformer för varje moment såsom tavlan overhead, kroppsspråk osv. Att markera olika informationsbitar hjälper till att fånga oroliga elevers uppmärksamhet. Läraren bör också tänka på att avskilja platsen där information ges och att förflytta sig till en annan plats när tillrättavisningar ska ges. Det är aldrig lyckat att blanda ihop information med sin irritation. Steinberg menar att en positiv förankring såsom en fysisk "trigger" fungerar bra om man har en orolig elev vars tillstånd behöver brytas. Han föreslår att läraren lägger en hand på elevens axel och ger ett berömande ord när eleven är lugn och arbetar koncentrerat. Läraren har därmed skapat en "trigger" och nästa gång eleven behöver komma till ro går läraren fram och upprepar förankringen på exakt samma sätt. Ett konsekvent och medvetet sätt att använda denna fysiska förankring kan vara till stor hjälp att skapa ett nytt positivt mönster hos den oroliga eleven (Steinberg 1993).

I psykologin brukar förväntanseffekten beskrivas som de förväntningar man medvetet eller omedvetet riktar mot en person och som tenderar att uppfylla dessa förväntningar. Överfört på skolans värld händer detta när läraren gör antaganden om sina elever och eleverna uppför sig överrensstämmande med dessa antaganden. Några negativa exempel kan vara eleven som betraktas som bråkstake blir bråkstake. Eleven som betraktas som obildbar blir obildbar osv. En lärare måste vara medveten om förväntanseffektens starka kraft och utnyttja den positiva

förväntanseffekten som t.ex. en elev som läraren litar på lever oftast upp till den förväntningen. En elev som betraktas som duktig utvecklas snabbt. I en undersökning av Brophy och Good (1970) fick ett antal lågstadielärare namnge sina mest begåvade respektive minst begåvade elever. Därefter iakttog forskarna deras sätt att bemöta och kommentera elevyttranden i klassrummet. Forskarna observerade att de elever som läraren hade låga förväntningar på fick mindre beröm, mer kritik och färre kommentarer jämfört med gruppen som läraren hade höga förväntningar på. Detta resultat understryker förväntningarnas stora makt och lärare måste vara oerhört medvetna om hur eleverna bemöts och vad detta kan leda till (Stukát 1995).

Steinberg menar att läraren ska vara medveten om att de elever som orsakar störningsmoment i undervisningen t.ex. saboterar, agerar utåt eller mobbar andra har det svårt hemma, har andra typer av sociala problem, eller har det jobbigt på andra sätt som ligger utanför vad läraren kan påverka. Läraren ska fokusera på att de ramar som finns utnyttjas på bästa sätt. Läraren ska stödja och stötta och försöka etablera en god relation. Ha kontakt med föräldrar och andra som kan påverka elevens situation utanför skolan. Etablera trygghet genom normer och regler, vara en god förebild och förstå att det man gör spelar roll. Att förstå lärarens dubbla roller som kunskapsförespråkare och påverkare av attityder och värderingar. Det finns även många andra orsaker till att elever inte orkar koncentrera sig eller uppträder på ett icke ändamålsenligt sätt. Skolmiljön påverkar elevernas koncentration. I en opersonlig skola med tråkig skolgård där det är skräpigt, där dörrarna är låsta, grafitti och klotter på väggar och långa färglösa korridorer, är en oerhört oinspirerad arbetsplats. När eleverna kommer in i klassrummet kanske de möts av en lärare som inte "ser" dem knappt vet deras namn, sitter på platser så att det har svårt att se eller höra läraren osv. Det är viktigt att reflektera över skolans miljö som arbetsplats då man påverkas mer än vad man tror av sin omgivning (Steinberg 1993).

Canters beskriver några tekniker läraren kan tillämpa vid disciplinproblem.

Klassrumsregler: Läraren måste ha klart för sig vilka regler som ska gälla i klassrummet. Dessa regler ska vara utformade gemensamt med eleverna och inte överskrida sex punkter. Reglerna ska vara konkreta och mycket tydliga och uttrycka vilka förväntningar läraren har på eleverna och eleverna på varandra. Läraren måste ha klart för sig vilka konsekvenser som följer när regelbrott uppstår samt hur läraren ska belöna önskvärt beteende. (a.a. 2000) När ett regelbrott uppstår måste läraren ingripa, påminna om regeln och sätta gränser. Verbal gränssättning innebär att läraren anmodar eleverna till ett visst beteende som t.ex. Vinkar eller antydningar: "alla ska arbeta", "alla ska läsa tyst i sin bok"

Frågor: "vill du börja läsa tack?", "Skulle ni vilja vara snäll och återgå till läsningen?"

Jag- budskap: "Jag vill att ni börjar arbeta nu"

Krav: "sätt igång och arbeta" Lärare ska vara beredd att genomföra de konsekvenser som följer ett oönskat beteende. När läraren ger instruktioner till en elev ska elevens namn användas och klargöra för vem budskapet är avsett. Läraren ska tänka på att den icke verbala kommunikationen också är viktig såsom röstläge, ögonkontakt och kroppsspråk. Fysisk beröring som t.ex. en lätt kramning av axeln kan vara effektiv när den används av en verbalt tillsägelse. Ett själv-säkert allvarligt och beslutsamt uppträdande är effektivast när det gäller att korrigera ett felaktigt beteende. Ett system kan sättas upp synligt för eleverna där konsekvenserna presenteras i stigande skala varje gång samma regelbrott upprepas. Om läraren inte tänkt igenom de konsekvenser som används måste det ske en improvisation från gång till gång. Detta hindrar en konsekvent tillämpning av konsekvenserna och eleven känner sig orättvist behandlad (Stensmo 2000).

En pedagog bör vara insatt i hur man bygger upp en samtalsstruktur så läraren på ett strukturerat och professionellt sätt kan leda enskilda samtal med elever eller och föräldrar. En samtalsstruktur har tre delkomponenter vilka är: förhållningssätt, där det gäller att bekräfta

och ta den man samtalar med på allvar genom att lyssna även om man inte delar dennes värderingar och åsikter. Den andra komponenten kan benämnas strategi:

- Definiera problemet
- Vad har du redan försökt?
- Beskriv målet
- Gör upp en plan.

Den tredje delkomponenten i en samtalsstruktur avser sättet att formulera frågor. Så kallade processfrågor. Oavsett samtalets innehåll bör bl.a. ”hur?” ”vad?” ”hur tycker du?” ”vad menar du?” ”vad brukar du uppleva som svårast?” ”vad hindrar dig att?”. Man kan också upprepa/spegla vissa nyckelord, t.ex. ”inte lita på? Hur då?” ”hopplöst säger du, berätta!”. Vidare är det bra att omformulera vissa oklarheter, t.ex. ”jag känner mig som på en öde ö” ”du menar att du känner dig ensam?”. Man bör akta sig för att förklara, ställa diagnoser, fördöma, skuldbelägga eller styra. Samtalet har som funktion att vara stödjande (Maltén 1998). Amerikanen Tomas Gordon har i några av sina böcker (1977 och 1979) lanserat begreppet *aktivt lyssnande*. Med detta menas lyssnarens vilja och avsikt att visa att man verkligen förstått, vilket brukar resultera i att motparten öppnar sig för mera djupgående resonemang. Nyckelfunktionen i aktivt lyssnande är inlevelse eller empati vilket stimulerar motpartens förmåga att själv finna lösningar på sitt problem (a.a. 1998).

Dinkmeyer och Albert har utifrån Rudolf Dreikurs samlade arbeten utvecklat några strategier för hur man hanterar de fyra falska målen, *elever som söker uppmärksamhet*, *elever som eftersträvar makt*, *elever som söker hämnd*, *elever som isolerar sig eller framställer sig som oförmögna*.

Att söka uppmärksamhet: Elever som söker uppmärksamhet med negativa beteenden gör det då de inte får tillräcklig uppmärksamhet när de gör vad som förväntas av dem. Genom att minimera uppmärksamheten vid negativa beteenden i stället för att få eleverna att sluta med tillsägelser, tjat eller välmenande råd minskar man frekvensen av beteendet. Det räcker med ett strängt ögonkast eller att läraren markerar med kroppen genom att ställa sig nära eleven och säga elevens namn utan att störa lektionens flöde eller att använda ett tydligt jag-budskap. T.ex.-när du pratar med din bänskamrat blir jag irriterad för det stör min tankegång vill du vara vänlig att sluta. Att legitimera det störande beteendet är ett sätt att beröva dessa elever nöjet att irritera lärare och klasskamrater. Detta kan göras genom att låta alla elever testa t.ex. att spätta snorkråkor en stund tills det upphör att vara spännande. Läraren kan testa att förflytta eleven till ett avskilt hörn i klassrummet ägnat speciellt åt eftertanke och avskildhet. Grundregeln för att korrigera dessa störande beteenden är att medvetet uppmärksamma eleverna när de handlar rätt.

Att eftersträva makt: Elever som eftersträvar makt känner sig betydelsefulla och bekräftade endast när de utmanar auktoriteter, sätter sig över regler och saboterar undervisningen. Maktsträvan visar sig inte bara i utagerande beteenden som gapighet och sparkar och slag utan också i passiva beteenden som att lova men inte genomföra t.ex. ”jag glömde”, ”Jag orkar inte” eller utföra något demonstrativt långsamt. Dessa elever behöver en publik för vilka de kan visa att de gör som de vill. En lärare bör undvika att gå in i en maktkamp med dessa elever, då det endast bli värre. Det finns tre grundstrategier för hantera detta beteende: Att overse med gapighet och elevens val att ”göra på mitt sätt”, att inse det legitima i att sträva efter viss makt, att delegera ansvar Albert föreslår fem vägar för att undvika en konfrontation som övergår i en maktkamp: Fokusera på beteendet inte på personen. Beskrivningen av det störande beteende som observerats ska göras i en fast men vänlig ton utan att använda negativa värdeomdömen som ”dåligt”, ”fel” eller andra negativa ord. Ta ansvar för negativa känslor. Ett störande maktbeteende väcker ofta negativa känslor hos lärare och elever. Det gäller för läraren att kontrollera sin negativa känsla och inte ger sig in i en konfrontation med

eleven. Undvik att eskalera situationen genom att göra något som förvärrar som t.ex. som att höja rösten, hota, använda sarkasmer och nedsättande omdömen, eller markera att "här är det jag som bestämmer" sådana reaktioner kan dessutom fungera som förstärkare av det störande elevbeteendet. Läraren bör vänta till känslorna hos båda har lugnat ned sig innan man tar itu med saken och en förhandlingslösning kan uppnås. Diskutera det störande beteendet senare. En sträng men vänlig tillsägelse räcker för att markera just i ögonblicket då eleven stör. Att diskutera och analysera beteendet och konsekvenser bör ske då berörda parter har lugnat ned sig tillräckligt för att kunna lyssna på varandra. Tillåt eleverna att rädda ansiktet. Om eleverna gör vad som förväntas av dem under protest och visar missnöje genom att t.ex. muttra, slamra med bänklöck, smälla i dörrar eller säga "ok jag gör det fast på mitt sätt" är det ett sätt för eleverna att rädda ansiktet i en utsatt situation. Läraren bör ha överinseende med detta för att inte provocera fram ytterligare bråk.

Att söka hämnd. Elever som söker hämnd har blivit sårade eller kränkta av vuxenvärlden och när elever söker hämnd genom att förstöra saker eller skada någon fysiskt eller psykiskt bör läraren inte visa sig sårad eller förorättad, då dessa reaktioner ökar elevernas känsla av fiendskap. En visad sårbarhet kan göra barn i en sådan situation aggressiva. I arbetet med elever som visar sådant beteende måste läraren utveckla en tillitsfull relation till eleven och visa att han/hon verkligen bryr sig om eleven som person. Läraren måste också undervisa eleven om lämpliga sätt att hantera och uttrycka känslor. Genom att erkänna att eleverna har makt och kontroll över sig själva och att läraren inte kan tvinga dem att göra något mot deras vilja, kan läraren undanröja elevernas motstånd mot vad de uppfattar som lärarens dominansförsök. *Att isolera sig eller framställa sig som oförmögen.* Elever som kännetecknas av detta falska mål har ofta misslyckats och byggt upp en dålig självbild av sig själv som hopplös. Detta beteende kan vara aktivt undvikande genom att elever visar dåligt humör och vresiga signaler. Det kan också vara passivt genom att elever dagdrömmer och undviker kontakt med klasskamrater. Albert menar att det är viktigt att ställa diagnoser på dessa barn så att de inte visar sig ha koncentrationsproblem eller läs och skrivsvårigheter. De strategier som läraren kan använda sig av med dessa barn kan sammanfattas med "Ge inte upp" och uppmuntra varje ansträngning. Läraren måste skapa en atmosfär i sitt klassrum där det är ok att göra misstag och att läraren visar eleven tilltro. Eleven kan också hjälpas att se framgångar eleven haft i det förflutna och att visa de faktiska framstegen eleven gjort under en längre tid. Elevernas självbild behöver byggas upp och stärkas (Stensmo 2000).

Steinberg ger några generella och konkreta tips till lärare som har att göra med besvärliga elever. *En god relation.* Det är viktigt att skapa en god relation till dessa elever. Till dess att de vet att du bryr dig om dem, kommer de inte att bry sig om vad du kan, vad du säger eller vad du gör. *Få dem att välja dig.* Dessa elever vill välja själv och om man har en god relation till dem och de väljer dig, är sannolikheten större att de väljer lärarens metoder och innehåll. *Ge dem en meny.* Ge eleverna två eller tre konkreta uppgifter att välja mellan. Om de väljer uppgift själva är chansen större att de koncentrerar sig på sin uppgift. *Ge möjlighet till rörelse.* Dessa elever har ofta ett stort rörelsebehöv. Då kan det vara lämpligt att konstruera aktiviteter, övningar, laborationer där det är tillåtet att gå omkring. *Ge flera träningsmoment och mer tid.* Stökiga elever är oftast kinestetiska i sitt inlärningssätt vilket innebär att de lär sig genom att använda kroppen och sitt muskelminne. Denna inlärningsmetod tar längre tid vilket kan bli ett frustrationsmoment, då dessa elever behöver mer tid att träna, prova och göra. Utmaningen ligger i att skapa en tillräckligt underhållande övningsituation så att de vill träna. *Ibland måste du underhålla.* För att väcka intresset hos dessa elever kan det ibland vara nödvändigt att öka underhållningskvoten i en genomgång. Kan man vara varierad i tempot, rösten, gesterna är det lättare att fånga uppmärksamheten. *Ge mycket uppmuntran.* Dessa elever behöver synas på ett positivt sätt och därför är det viktigt att ge beröm när de gör vad som förväntas av dem. *Ge utrymme för kreativitet.* Många kommer till sin rätt när de får vara kreativa. *De gillar det som är personligt.* Om dessa elever får en möjlighet att binda samman

kunskap med personliga upplevelser och känslor är det lättare för dem att minnas. Läraren kan berätta en historia eller göra kopplingar till deras värld för att få deras uppmärksamhet. Genom att förstå, ta hänsyn till och anpassa undervisningen till dessa elever kan man se dem som kreativa och positiva krafter i klassrummet i stället för destruktiva orosmoment (Steinberg 1993).

3.12 Vilka egenskaper hos en lärare kan försvåra uppkomsten av ett bra inlärningsklimat?

Oförmågan att kunna skilja på den privata personen och sin professionella roll som lärare kan vara ödesdigert när man undervisar. Att köpa ett erkännande genom att försöka bli kompis med sina elever gör att auktoriteten som lärare urholkas. Det krävs ett visst mått av makt för att kunna utföra sitt arbete och utan makt är man maktlös. Ett annat exempel kan vara när en person har ett så starkt personligt engagemang till sina arbetsuppgifter så att gränsen mellan den privata och professionella rollen upplöses. Ett sådant engagemang kan leda till utbrändhet menar Lars Svedberg (Svedberg 2003).

Staffan Stukát skriver i boken *när du dina elever* om olika orsaker som är bidragande till att man misslyckas med att nå sina elever. *Innehållets budskap*: Lärarens oförmåga att strukturera och avgränsa ämnet i anförandet. *Klassens dagsform*: Lärarens oförmåga eller nonchalans att ta reda på det rådande klimatet i klassen. *Lektionsplanering*: Dåligt planerat framförande. Det löser sig attityden kan göra lektionen rörig. *Innantilläsning*: Läraren tappar elevernas uppmärksamhet och får en tråkig sövande lektion som resultat (Stukát 1995). Det är också viktigt att vara uppmärksam på stereotypa, upprepade beteenden under framförandet så att inte innehållet i lektionen försvinner till följd av irriterande eller skrattretande ovanor hos läraren. Det kan vara rörelser som t.ex. glasögon som ideligen rättas till, näsan klias, håret rättas till, skramlingar med nycklar osv. Ljud som äähanden före varje mening, hostningar, harklingar. Språkliga uttryck som ”va” i slutet av varje mening ”liksom”, ”typ”, så att säga. Alltså”, m.m. Ett ord som återkommer ideligen. Enformiga hjälpmedel som t.ex. enbart OH-bilder. Det är viktigt att läraren själv är medveten om och uppmärksam på sina stereotypa beteenden för att kunna antingen försöka arbeta bort irriterande ovanor eller låta dem vara kvar som en del i lärarens personlighet. Denna medvetenhet kan man få hjälp med genom att låta sig videofilmas och få konstruktiv kritik från en handledare eller en kollega (a.a. 1995).

Steinberg tar upp ett exempel i sin bok *Hur man hanterar besvärliga klasser* där en idrottslärare väddar om hjälp då hon upplever sig ha svåra disciplinära problem med en klass. Som skolpsykolog fick Steinberg i uppgift att följa denna klass under några idrottslektioner för att observera läraren och klassen och möttes av följande: En idrottslärare som sjukskrev sig ungefär var tredje lektion vilket försvårar för eleverna och läraren som vill skapa rutiner och positiva normer. Det saknades rutiner för samling och inledningen av varje lektion vilket fick som resultat att eleverna började lektionen med att springa runt och leka med redskapen som låg framplockade. Läraren kom oftast flera minuter sent till lektionen och innan hon var på plats hade eleverna tillåtits att jaga upp varandra. Läraren använde ett språk som inte eleverna förstod. Läraren använde endast verbala instruktioner vilket fick till följd att eleverna glömde vad som skulle göras vid station fyra. När läraren blev frustrerad använde hon sig av sarkasmer. Med detta exempel vill Steinberg klargöra: är det verkligen elevernas fel att lektionerna blir stökiga? Det är lärarens ansvar att skapa en positiv inlärningsmiljö (Steinberg 1993).

3.13 Vilka egenskaper hos en lärare underlättar uppkomsten av ett tryggt inlärningsklimat?

I en rapport sammanställd av fil.dr Elisabeth Hesslefors Arktoft intervjuades 87 före detta elever i ett försök att identifiera den ”goda läraren”. Den största andelen av de intervjuade personerna lade störst vikt vid lärarens engagemang för eleverna. En lyhördhet, omtanke, bry sig om, ta sig tid, men också om läraren som auktoritet balanserad med vänlighet och medmänsklighet. En bra lärare ska behandla alla elever rättvist oberoende bakgrund och status. Endast 44 procent satte ämneskunskaperna i första hand. Det var minst lika viktigt att läraren kunde förmedla sin kunskap, förklara och visa. Ämneskunskapen var alltså inget självändamål. Många av de intervjuade talade också om hur lärarens attityd och bemötande har påverkat dem för hela livet. Hesslefors Arktoft kommer till slutsatsen att lärarkompetens är en balansgång mellan en rad motsatta funktioner vilket innebär att en bra lärare ska vara personlig och mänsklig, men också professionell, vara glad, påhittig, flexibel och kreativ, men också trygg, ordningsam och konsekvent. Inge respekt men också visa respekt för eleverna, vara rättvis genom att se varje enskild individ, men också vara rättvis genom att inte favorisera någon. Vara snäll men också sträng, lyssna på elevernas önskemål, men samtidigt leda, bestämma och styra. Visa med engagemang att just detta ämne är viktigt (Maltén 1998).

Den goda läraren enligt Steinberg (1993) är en lärare som är flexibel, kan anpassa sig efter vad situationen kräver och har en fasthet med tydliga normer och värderingar och lärarens förmåga att få kontakt med eleverna.

En lärare ska givetvis vara kunnig i sitt ämne men om läraren inte agerar levande och medryckande är risken stor att eleverna förpassas till en passiv och uttråkad lyssnarskara. Maltén menar att komplettera det verbala språket med ett medvetet extralingvistiskt kroppsspråk, där gester, mimik, kroppshållning, talar och lyssnarpose utnyttjas kan läraren öka elevernas aktivering och intresse (Maltén 1998).

Humor är en av de bästa verktygen. Det är inte lätt att vara rolig på beställning men väldigt befriande att kunna skratta tillsammans med sina elever. Om man som lärare kan skratta när allting ibland spårar ur är det ett gott tecken på att man kommer att överleva krisen. Rösten är också ett mycket viktigt verktyg att kunna utnyttja rätt. Läraren ska leda gruppen till och från olika tillstånd genom att använda intonation, röstvariation och tempo. Likt en bra historieberättare som använder sig av rösten för att skapa spänning, dämpa spänning och leda klassen in i ett lugnare tillstånd (Steinberg 1993).

3.14 Vad är viktigt att tänka på som lärare för att skapa ett tryggt arbetsklimat?

Centralt i Steinbergs perspektiv på lärarskap och ledarskap är tron på att innehållet i ett budskap får trovärdighet endast om budbäraren själv är trovärdig. En lärare bör leva som man lär. Det går inte att klaga på elever som kommer sent om läraren själv gör det. Det är viktigt att läraren skapar ett förtroende mellan sig och eleverna. En trovärdig lärare är kompetent i sitt ämne men är samtidigt en skicklig pedagog där förmågan att undervisa med variation och kunna tackla sitt ämne ur intressanta perspektiv är minst lika viktigt. En lärare som är tydlig med hur hon/han vill ha det i sitt klassrum dvs. regler, normer instruktioner, konsekvenser och uppföljning får en elevgrupp som vet vad som förväntas av dem och det i sin tur leder till trygghet. Detta utesluter inte att läraren kan vara flexibel i sitt sätt att leda och vara lyhörd för gruppens önskemål. Läraren bör vara medveten om vilka signaler man skickar ut. Merparten

av all kommunikation sker icke-verbalt och sättet att uppträda med rösten och kroppsspråket påverkar elevernas förtroende för dig som ledare. Elever behöver en lärare som visar att hon finns till för elevernas skull och de behöver veta var hon står, vad hon tycker och vad hon tänker göra, men också varför. En oförutsägbar lärare leder oftast till oroliga klasser (Steinberg1993).

Gunilla. O. Wahlström skriver i boken *Samspel och ledarskap* om hur viktigt det är för unga människor att få tillhöra en gemenskap i skolan och på fritiden. De viktigaste trivselfaktorerna som avgör om man känner tillhörighet eller utanförskap i skolan eller i klassen är: kompisar, lärarnas förmåga att se eleverna och bry sig om dem, att alla visar varandra respekt, att undervisningen håller god standard, att klimatet i klassen är så bra att olika elevgrupper ska kunna variera utan problem. Om läraren ägnar tid att arbeta med klassens sociala klimat samt tar fasta på gruppsykologiska fundament kan man undvika grupperingar och oroligheter i klassen (Wahlström 2005).

4 Metod och genomförande

Min undersökning består av två delar. Dels en litteraturoversikt och dels en empirisk del.

I kapitlet som följer kommer jag att beskriva den empiriska delen. Jag kommer att redovisa mitt tillvägagångssätt. Göra en beskrivning av hur studien genomförts, vilken metod jag valt för att samla in mitt material samt hur materialet bearbetats.

4.1 Val av metod

Jag har valt att ställa några viktiga frågor som jag vill ha svar på för studiens skull och för mitt framtida arbete som musiklärare. Utifrån mitt syfte och problemformulering kommer jag att använda mig av en kvalitativ intervju där frågorna är strukturerade. En intervjuguide där frågorna är strukturerade är enligt Jacobsen (1993) en metod som har många fördelar. Intervjun har till syfte att se till att alla intervjupersoner får möta samma typ av frågor och tema. Tillvägagångssättet ger också en viss säkerhet för att man får en uppsättning intervjuer som är så pass strukturerade att de kan bearbetas och jämföras med varandra. Enligt Backman (1998) kännetecknas kvalitativ forskning av erfarenheter så som de upplevts eller genomgått. Forskaren ska studera verkligheten genom att tolka den till skillnad från den kvantitativa forskningen där fokus ligger på att mäta och registrera iakttagelser. Inom naturvetenskapliga studier menar Kullberg (2004) att främst kvantitativa forskningsmetoder används medan humanvetenskapen i huvudsak använder sig av kvalitativa metoder och då min studie ligger inom humanvetenskapen anser jag att kvalitativa metoder är lämpligast.

4.2 Genomförandet

Jag har intervjuat fem musiklärare med lång erfarenhet av sin profession. Jag skickade ut en förfrågan via e-mail till sex lärare varav fem ville ställa upp på intervju. Anledningen till att jag valde dessa lärare är att de har en anknytning till musikhögskolan antingen genom att vara handledare till musiklärarkandidater ute på grundskolor eller själva undervisar på musikhögskolan och förväntas ha genomtänkta teorier om hur man blir en god ledare. Lärare som har en lång arbetslivserfarenhet besitter stor kunskap och har goda ledarförmågor men dessa förmågor kanske görs intuitivt utan någon större reflektion av själva handlandet. Då mina intervjufrågor behöver ett reflekterande förhållningssätt till lärarens handlande valde jag lärare som har erfarenhet att undervisa blivande lärare och har en vana att formulera sina tankar kring den här typen av frågor.

När de utvalda lärarna tackat ja skickade jag intervjufrågorna i förväg så de fick en möjlighet att läsa igenom dessa och formulera sina tankar. Intervjuerna spelades sedan in på en mp3-spelare och tiden för varje intervju varierade från 30 minuter till ca 60 minuter. Därefter har varje intervju skrivits ner ordagrant och jag har tagit mig friheten att sammanfatta svaren på frågorna utefter den information som jag anser vara relevant för min studie.

5 Sammanställning av intervjuer

Jag har valt att kalla mina intervjuade lärare för Lärare: 1, lärare:2, osv. Lärare: 1 har varit verksam lärare sedan 90-talet och har erfarenhet från grundskola och gymnasieundervisning. Numera arbetar hon på Kungliga musikhögskolan i Stockholm. Lärare: 2 har arbetat som lärare sedan början av 70-talet och är numera verksam på en grundskola söder om Stockholm. Han är även handledare för musiklärarkandidater. Lärare: 3 har varit verksam lärare sedan 80-talet och arbetar på en grundskola norr om Stockholm. Han är även handledare för musiklärarkandidater. Lärare: 4 Har arbetat som musiklärare både på grundskola och gymnasium sedan början på 70-talet. Hon är numera verksam på Kungliga musikhögskolan i Stockholm. Lärare: 5 har erfarenhet från grundskola och har arbetat sedan början av 70- talet. Jobbar numera som lärare på Musikhögskolan i Stockholm.

5.1 Vad innebär begreppet arbetsro för dig?

Lärare: 1

Beroende på vad man ska göra på lektion kan arbetsron se olika ut. Ibland kan miljön vara stökig, om det finns ett tydligt arbetssyfte där alla deltar är en ljudstökighet ok. En stökighet som innebär att man som lärare blir avbruten är väldigt påfrestande som t.ex. sena ankomster elever som pratar med varandra under en genomgång.

Lärare: 2

Att eleverna vet vad som gäller och att man är rak och tydlig och aldrig ger med sig. Konsekvens. När allt har kommit igång kan man ge efter lite. Läraren har igen det i längden att vara ganska rak. Om alla lärare är eniga på en skola och drar åt samma håll är det lättare att hålla samma regler. Jag är väldigt tydlig när jag pratar, att alla ska förstå och ta till sig genomgången även de som aldrig hållit på med musik ska förstå. Det ska vara ömsesidig respekt och när jag pratar ska eleverna lyssna och när någon elev pratar ska alla lyssna. Det ska vara lika för alla. Eleverna ska få göra sig hörda men jag som lärare är där för att dela med mig av mina kunskaper.

Lärare: 3

Arbetsro innebär att man kan arbeta med det som man planerat utan störningsmoment. Är det arbetsdisciplin så är det arbetsro. Stökighet blir en arbetsmiljöfråga som måste lösas för att det ska bli drägligt att jobba.

Lärare: 4

Att man uppvisar arbetsglädje. Det ska synas att man tycker det är kul att undervisa, då får man gensvar från eleverna. Humor är också viktigt att man kan skratta åt sig själv. Då blir det en avslappnad stämning. Det behöver inte vara knäpptyst i klassrummet men en lagom ljudvolym där man kan arbeta.

Lärare: 5

Arbetsro i musik handlar inte för mig om att det är tyst i klassrummet utan att alla har samma fokus. Det ska inte låta mycket hela tiden utan måste innehålla något slags spektrum av tyst och starkljudvolym. Jag brukar låta eleverna testa att låta tyst och sedan låta jätte starkt för det är spännande att testa olika nyanseringar. Ofta har eleverna en föreställning om att man inte får låta starkt i klassrummet. Jag tillhör den generationen av lärare som anser att skolan är en bildningsinstitution. Elever kommer hit för att lära sig saker. Om elever får en uppfattning om att mitt ämne är viktigt så har man lyckats som lärare. För att få det att lyckas måste man ta reda på var eleverna befinner sig kunskapsmässigt, socialt och psykologiskt. Första tiden med en ny klass måste jag ta reda på hur gruppklimatet i klassen är och se till så dom förstår varför vi ska lära oss musik. Det är viktigt att man kommer igång så snabbt som möjligt och musicerar tillsammans och får en gemensam erfarenhet som känns viktig och värdefullt för alla.

5.2 Vilka rutiner/verktyg använder du för att skapa arbetsro i klassrummet?

Lärare: 1

Med mindre barn är fasta rutiner och procedurer viktigt t.ex. att inläppet i klassrummet går lugnt tillväga, ingen fingrar på instrumenten, en startsång som visar att lektionen har börjat. Man ska inte behöva säga "tyst nu!" det första man gör. Ordningsregler som t.ex. inte börja spela på instrumenten innan läraren gått igenom sina instruktioner. Innan gitarrspel ligger gitarren framför eleverna, så ingen frestas att spela under genomgången. Men efter lektionens slut kan det finnas möjlighet för nyfikna barn att testa och fingra på olika instrument.

Lärare: 2

Kommunikationen är jätte viktig, att det finns en ömsesidig respekt för varandra. Elever ser direkt om du tror på det du förmedlar. Är man osäker i sin framställning får du problem direkt. Utnyttja elevernas kunskaper och intresse. Ofta vet dom en hel del om t.ex. andra typer av musikstilar som jag som lärare inte har så stora kunskaper om. Få till ett gemensamt kunskapsutbyte, då känner sig eleverna viktiga och lyssnade på. Man ska aldrig ge upp på en elev utan försöka hjälpa och stötta så gott det går. Att vinna elevens förtroende är en förutsättning. De gäller att lirka med stökiga elever och det får ta sin tid men med auktoritära metoder kommer man ingen vart. Då blir det låsningar från båda håll vilket inte gör situationen bättre. Att argumentera inför hela klassen är aldrig bra då blir det dom mot jag och bråkstakarna får oftast medhåll från kompisar i klassen. Kommunikationen med föräldrar och övrig skolpersonal är oerhört viktig. Man ska inte hota med att prata med föräldrar utan att genomföra det. Eleverna ska veta att om jag gör fel upprepade gånger så får föräldrarna veta det. Då vet eleverna vad som gäller om man är tydlig med konsekvenserna.

Lärare: 3

Jag använder största delen av de första lektionerna till att skapa disciplin. Första lektionen med en ny klass brukar jag prata om tinnitus och visa en film och diskuterar hörseln. Jag åberopar den här filmen många gånger om det blir hög ljudvolym i klassrummet. Jag har en deadline vid klassrumsdörren och när eleverna kommer innanför den får man inte prata med varandra. Jag öppnar dörren och väntar två minuter. Eleverna kommer in och tar av sig skorna, ställer sig vid stolarna enligt klasslistan. Den här rutinen tar en termin att etablera. Första gången kanske den här rutinen tar 10 minuter innan jag börjar lektionen. Och till vårterminen när alla har rättat sig efter detta sker det automatiskt. Man måste vara konsekvent och aldrig ge upp. Vissa elever behöver förstå att mitt hårda sätt att leda gruppen är för

gruppens bästa. Jag förklarar för klassen hur jag vill att våran arbetsmiljö ska se ut för jag vill inte få hörselskador. Eleverna ser betydligt gladare ut när de slipper vistas i en stökig miljö. Vi ska använda våra resurser till att spela ihop. Om några sitter och pratar trots min regel går jag fram till eleverna och sätter stopp för det. Man ska undvika att skälla på hela gruppen utan ska man prata med eleverna gör man det enskilt.

Lärare: 4

Arbetsro är när eleverna är kreativa och jobbar med de uppgifter som ska jobbas med. Det får inte bli för högljudvolym men det kan heller inte vara tyst i ett kreativt musikaliskt arbetsklimat.

Jag brukar öva aktivt lyssnande med musiklyssning för att få eleverna mer avspända. Eleverna får konkreta uppgifter att lyssna efter.

Lärare: 5

Rutiner behövs för tryggheten i klassrummet. Rutinerna kan se ut på olika sätt beroende på hur man är som person man måste göra klart för sig vilka regler som är väsentliga för att min undervisning ska fungera. Läraren måste ta reda på var alla eleverna befinner sig för att skapa en undervisning där alla känner att dom bidrar med något.

5.3 Vilka rutiner/verktyg använder du dig av för att styra upp en stökig klass?

Lärare: 1

Samma regler ska gälla oavsett om det är en ordningsam eller stökig klass och det är viktigt att eleverna är medvetna om vilka regler som gäller. Ibland får man vara flexibel och göra en metodisk bearbetning av det man håller på med. Vissa regler uppstår efter hand beroende på vad som händer just i stunden. Det underlättar att vara tydlig och föregå problemen. Akuta lösningar som att slänga ut en elev fungerar inte utan kan förvärra situationen. Enskilda samtal med berörd elev, där man försöker reda ut situationen är att föredra men ibland kräver situationen en ”uppläxning” på plats. Om elever upprepar ett dåligt beteende kan det vara lämpligt att ta kontakt med föräldrarna för att informera och fråga om dom känner igen problemen och hur de skulle lösa situationen.

Lärare: 2

Jag brukar försöka hitta motorn i klassen vad eleverna går i gång på. Sedan brukar jag lokalisera ledaren i klassen och försöka få över honom eller henne på min sida. Jag kan fråga: T.ex. skulle du vilja hjälpa mig spela den här rytmen på pianot eller trumman och kompa mig när jag sjunger den här låten. Man ska inte hålla på och smöra men får den här ledaren synas i ett annat sammanhang än kompisarna är vana och inte behöva vara så ball då kan kompisarna se ledaren med nya ögon. Det tror jag är viktigt. Det funkar inte alltid men oftast. Man måste få en bra kontakt med sina elever framför allt de som är stökiga. Man ska ha respekt för dom som elever och visa att man faktiskt lyssnar. Ibland måste jag be en stökig elev att gå ifrån lektionen. Då ger jag resten av klassen en uppgift att jobba med eller att dom fortsätter med det vi höll på med, sedan går jag ut till eleven jag visade ut och pratar med honom eller henne och försöker ta reda på vad det är som är fel och försöker få eleven att förstå att det inte är ok att störa. Ett bra sätt är att vända på situationen. Jag frågar eleven hur skulle du känna om du

höll en lektion och någon medvetet sabbar för dig. Då får eleven sätta in sig i min situation och reflektera över hur det skulle kunna upplevas. Det brukar funka rätt bra.

Lärare: 3

Jag har pondus och använder mig av den kommenderande stilen. Jag pekar med båda händerna om det behövs. Jag är inte ett dugg rädd för några negativa reaktioner. Jag utstrålar en sådan otrolig vilja att dom försöker inte ens testa mig. Jag ger mig aldrig så det blir bara tråkigt i längden för eleverna om dom bråkar. Dom blyga eleverna tycker att det är skönt att komma till mina lektioner där de ställföreträdande bråkmakarna inte får utrymma att ta så mycket plats. Jag börjar alltid mina lektioner prick även om det bara kommit några elever. I några sällsynta fall har jag varit tvungen att visa ut en elev och då brukar jag säga fem minuters utvisning för att lugna ned sig och sedan går jag ut efter fem minuter och hämtar eleven.

Lärare: 4

Jag är nog med att alltid förklara hur jag vill ha det i klassrummet. Jag sätter gränser och berättar vad jag inte tolererar. Är det en elev som är stökig vill jag prata enskilt med denna och frågar om något särskilt har hänt. Sedan försöker vi reda ut situationen och komma överens om hur jag vill att eleven ska uppföra sig nästa lektion. Är problemet återkommande pratar jag alltid med klassläraren för att tillsammans lösa problemet och göra upp en plan.

Lärare: 5

Om större delen av klassen kan fokusera på uppgiften men några är stökiga så får man ta reda på vad det är som gör att dessa elever inte kan fokusera eller inte vill vara med. Det är viktigt att ha en relation till alla elever men framför allt till dessa elever som på ett eller annat sätt sticker ut. Det här är en process som kam pågå under en lång tid och då gäller det att inte ge upp. Man kan försöka ta reda på vad som intresserar just den här eleven, vilken musiksmak den har eller om eleven har andra önskemål som man kan använda sig av i undervisningen för att väcka ett intresse. Ibland kan det vara svårare sociala problem som gör att man får ta hjälp från elevkonferenser och annan skolpersonal för att reda ut situationen. Musikämnet är häftigt i sig för det finns nästan inga människor som inte har någon slags relation till musik. Och musikläraren kan spela en viktig roll för dessa barn det gäller bara att hitta vad som får just den eleven att intressera sig. Man måste också visa att musik är viktigt för mig och för er som elever. Det finns inget samhälle i världen som inte har någon typ av musiktradition. Vi överlever inte utan musik.

5.4 Hur planerar du lektionsuppstart och avslut i stökiga klasser?

Lärare: 1

Lektionsstart och avslut skall alltid vara noga planerade oavsett vilken typ av klass man som lärare möter, men att man är tydligare i sina instruktioner och har snävare ramar med stökiga klasser. Vid instrumentspel bör man ge tydliga instruktioner innan t.ex. gitarrerna delas ut..

Lärare: 2

Vid en start går jag alltid igenom vad vi ska göra i dag så ingen kan säga- det där fattade inte jag. Det är även viktigt att avsluta i tid så man hinner prata om vad vi gjort på lektionen. Att eleverna får prata av sig och göra en liten utvärdering av lektionen Vad var bra? Vad var dåligt? Vad lärde vi oss idag? Det är bra för mig som lärare med en utvärdering Vad behöver jag ändra på i den här lektionen? Det har hänt mig jätte många gånger att jag har gjort stora planeringar hemma med material som jag tycker är roligt och i klassen har jag inte fått något gensvar alls. Då kan man inte fortsätta med samma planering om det inte funkar. Det finns en trygghet att köra samma lektionsmaterial "säkra kort" år efter år med det är viktigt att vara flexibel funkar inte den här grejen då måste man byta strategi. Det är också beroende på vilka elever man har. Att ha lärarkandidater är det bästa som finns då får jag ett bollplank och får se många nya fräscha idéer. Faktaundervisning är bra men det viktigaste i musikundervisningen är att eleverna får sjunga och spela.

Lärare: 3

Den svåraste gruppen jag har är elevens val musikgruppen. Där är det en väldig blandning av duktiga och mindre duktiga elever Mitt mål är att dom ska bli självgående och lära sig arbeta under ansvar. Men till en början har jag väldigt strama ramar där jag går igenom vad som ska göras och att det är viktigt att alla ska vara aktiva och jobba med varandra i olika grupper. Man måste var väldigt metodiskt och alla instruktioner får man ta steg för steg. Jag tycker det är effektivt att starta med en fråga eller ett lustigt citat och sedan bygga vidare på det och så vävs det in i dagens lektion. Jag vill likna mina inledningar med ett skådespel. Genom att jag säger något oväntat så skapas en nyfikenhet och förväntan på vad som ska komma härnäst

Lärare: 4

Jag är alltid tydlig vid genomgångar och berättar vad vi ska göra under lektionen. Jag ser till att alla har förstått så att det inte går åt onödig energi åt att elever måste fråga för att dom inte förstått. Det blir rörigt om inte alla är på det klara med vad som förväntas av dom under lektionen. Vid avsluten gör jag en kort summering. Jag berättar hur jag har upplevt lektionen. Vad var bra vad var mindre bra. Sedan har jag hela terminens lektionsplanering uppskriven på ett blädderblock så eleverna ser konkret när det är prov eller när något särskilt ska hända. Det är en trygghet för eleverna att veta i förväg.

Lärare: 5

Om man märker att en klass är svår kan man lätt bli nervös och jag tycker det är viktigt att vara ärlig och visa eleverna att man reagerar. Det går inte att mörka att man t.ex. är nervös för det ser eleverna igenom. Jag har aldrig förlorat på att vara ärlig och tydlig med att visa känslor. Nu är jag besviken och nu är jag nervös och förklara för klassen att jag misslyckades förra lektionen. Jag kan inte trola men jag ska göra mitt bästa för att lyckas men jag behöver er hjälp för att det här ska bli bra. Eleverna ska veta att vi har ett gemensamt ansvar för att lektionerna ska fungera. Och om ni väljer att skita i det kan jag inte tvinga er eller hota. Genom att delegera lite av sitt ansvar blir det lättare att hantera stökiga grupper. Eleverna växer med ansvaret. Om man inte tillåter sig att vara sårbar och göra misstag så lär man sig inte heller av sina misstag till nästa gång.

5.5 Vilka egenskaper hos en lärare tror du kan försvåra uppkomsten av ett bra inlärningsklimat

Lärare: 1

Det är viktigt att lyssna in den grupp man har. Mindre barn behöver genomgående samma rutiner för att känna sig trygga. Låta flickor och pojkar ta lika stor plats och att alla elever blir sedda av läraren. Med tiden kan även lärarens förhållningssätt till disciplin ändras. Man känner sig mindre ”hotad” av olika typer av beteende och har lärt sig analysera följden av dessa.

Lärare: 2

Lärare som har tunnelseende och kör på som dom alltid har gjort får oftast problem i klasser. Det är en trygghet att köra samma lektionsplaneringar år efter år men då blir det tråkiga lektioner och du får oinspirerade elever. Man måste vara flexibel och anpassa sig efter den grupp man har.

Har man många klasser som man tycker är besvärliga bör man rannsaka sig själv och fundera på vad jag som lärare gör för att det blir stökigt. Det är omöjligt att alla klasser är struliga utan då beror det på läraren.

Lärare: 3

Om man inte hittar det personliga tilltalet försvårar man för sig. Det går inte att köra på som man alltid gjort i tjugo år och utstrålar man dessutom att man är trött på det man gör ser eleverna det direkt. Man måste ha en professionell relation till sina elever inte vara kompis. Man behöver inte känna behovet av att man måste vara populär det funkar aldrig.

Lärare: 4

Man försvårar för sig genom att vara för snäll. Det går inte att vara kompis med sina elever. Man måste visa var gränsen går och vara tydlig och rak det underlättar för en själv som lärare och eleverna vet var dom har en.

Lärare: 5

Om man inte har de professionella metodiska redskapen är det svårt att bedriva musikundervisning. Man måste föregå med gott exempel. Man måste ha en relation till att sjunga och spela och tycka det är skitkul. Annars är det svårt att motivera eleverna.

5.6 Vilka egenskaper hos en lärare tror du kan förbättra uppkomsten av ett bra inlärningsklimat?

Lärare: 1

Att vara varierande i sina lektionsupplägg kan få även den mest uttråkade att förhoppningsvis tänka på något. Det ska vara kul med musik men det får inte gå till överdrift. Man ska inte ha rollen som ”rolighetsminister” utan eleverna ska också lära sig något. ”jag tänker inte frälsa alla... hade jag varit präst hade jag jobbat för det men jag är bara musiklärare och jag tycker det är en viktig inställning att ha med sig för att orka med. Man kan för det mesta få alla även de mest blyga elever att delta genom att göra tillsammans med någon annan som t.ex. spela flera på trumsetet. Är eleverna flera behöver ingen känna sig utsatt och de känner en trygghet i

gruppen, där ingen behöver sticka ut. Man har ett ansvar som lärare att aldrig låta osynliga elever ge upp eller ge efter för sin rädsla

Lärare: 2

Man ska vara målmedveten och kreativ och ha kunskaper och färdigheter i sitt ämne. Det är viktigt att man inte bara undervisar i faktakunskaper utan tar tillvara på elevernas glädje att spela och sjunga. Elever vill veta varför man ska lära sig just detta och då är det viktigt att man kan förklara och motivera det på ett bra sätt. Man kan lära en elev i princip vad som helst om man börjar i rätt ände. Genom att inspirera och lära dem att spela lätta delar av ett intro eller en del av en låt som låter svårare och häftigare än vad det är och få dom att förstå att det kan vara användbart t.ex. När jag arbetar med musikhistoria brukar jag använda PowerPoint som hjälpmedel och då får eleverna vara med och bygga upp sliderna och vara med och sälla i all fakta om vi t.ex. ska fördjupa oss om Mozarts liv, då är eleverna med och bestämmer vilka fakta som dom anser vara relevanta. Detta gör att eleverna känner en delaktighet och faktiskt lär sig något när de får vara med och bygga upp materialet. Annars kan musikhistoria bli riktigt torrt och tråkig och eleverna frågar varför ska vi kunna det här? Om någon elev har lärt sig spela början på imagine som är en ganska lätt låt så kan eleven nästa gång den går på en fest där det finns ett piano briljera genom att spela den på piano. Att kunna spela några ackord på en gitarr eller ett piano är häftigt då kan man spela många visor och vara medelpunkten på alla fester. Det gäller att lura dom lite. Får man eleverna med sig från början så kan man motivera dom att lära sig teoretiska kunskaper som noter och musikhistoria.

Lärare: 3

Jag brukar aldrig tala om i förväg vad vi ska göra på lektionerna. Det beror på att eleverna inte ska få felaktiga förväntningar, för oftast måste jag ändra planeringen beroende på omständigheterna och då kan några bli sura för att jag sa en sak i början av lektionen och det slutade med något helt annat. Jag vill vara lite av en skådespelare och jag vill väcka en nyfikenhet hos eleverna för vad som kommer sedan. Jag tycker fortfarande det är kul att vara lärare efter så många år. Det ska synas att man har kul för det snappar eleverna upp. För att orka arbeta som lärare är det viktigt med distans det går inte få med alla elever. Det finns alltid några som tycker det är tråkigt. Man måste vara trygg i sig själv då utstrålar man en säkerhet och det är tryggt för eleverna. Våga vara ledare för vem ska annars ta det ansvaret. Det får man inte lägga på eleverna.

Lärare: 4

Att man visar att man bryr sig om sina elever. Att man inte tar sig själv på så stort allvar och kan skratta tillsammans med sina elever

Lärare: 5

Hitta sin egen stil och tro på det man gör, vara förberedd upp till tänderna. Noggrannhet, vara ambitiös och ordningsam och älska att musicera med eleverna och faktiskt gilla det ljud en klass producerar men hela tiden sträva efter att det ska låta bättre och bättre. Ungarna blir motiverade när de märker att det låter bra och att man jobbar för progressionen. Jag tänker på vad vi kan göra i klassrummet som funkar för alla även dom som har svårigheter. Jag är i klassrummet i god tid. Eleverna ska möta en professionell lärare som är förberedd. Det handlar om förmåga att levandegöra sitt ämne. Eleverna ska veta att de lärt sig något, att de har kunskaper i musikämnet som är användbara för resten av livet. Att de har fått chansen att

reflektera över sina kunskaper så att de också märker att de kan mera nu än för ett år sedan. Man kan dokumentera hur de lät i fyran och sedan spela upp några år senare. Eleverna bör med egna öron höra progressionen. Det är också viktigt att hitta klassens egen gemensamma musikaliska sound så att inte alla låtar man spela måste låta precis som originalet för att vara bra. Alla ska få känna att dom bidrar till det musikaliska klimatet.

5.7 Vad anser du vara viktigt att tänka på som lärare för att skapa ett tryggt inlärningsklimat?

Lärare: 1

Att alla får ta lika stor plats. Valfrihet kan vara ett farligt begrepp. Om man t.ex. ställer frågan- vem vill spela trummor? Så är det oftast de elever som är mest framåt som rusar fram till trumsetet. Alla ska få samma chans och man får akta sig för att ställa frågor som gör det möjligt för vissa att roffar åt sig på bekostnad av andra. Att t.ex. läraren delar in grupper vid grupparbeten och i spelgrupper kan var en trygghet för vissa elever. Att läraren bestämmer fasta sittplatser så att ingen behöver känna sig utanför. Elever som hörs och syns mycket, som t.ex. pratar i munnen på andra, roffar åt sig andras uppgifter måste få en tydlig markering av läraren att det inte är ok att ta för sig på någon annans bekostnad. Det är viktigt att vara tydlig med att alla ska få samma utrymme.

Lärare: 2

Hela skolatmosfären avgör hur bra eleverna och lärarna trivs och detta i sin tur speglar klassrumsklimatet om det är lugnt och tryggt eller stökigt och oroligt. Hela skolan måste jobba åt samma håll. Om man kan påverka gruppstorleken är det positivt. Stora grupper kan lätt bli röriga. Har man halvklasser hinner man med alla och alla får chansen att synas och bli bekräftade. Man måste vara konsekvent och få alla elever att delta ska vi spela trummor ska spela jag går inte med på att några inte vill. Jag brukar använda mig av dom som är duktiga och låta deras kunskaper synas och bli bekräftade genom att de får hjälpa och visa de elever som är mindre duktiga. Då växer dom på ett positivt sätt utan att de blir uttråkade och understimulerade om dom redan kan det vi jobbar med. Man får anpassa ambitionen efter gruppen om t.ex. min målsättning är att lära ut en låt och jag märker att det här kommer aldrig att gå då får jag ändra min målsättning och kanske nöja mig med att eleverna lär sig refrängen. Dom måste få gå ifrån klassrummet med känslan av att de har presterat något bra även om det bara var några takter. Det är mitt jobb att se till så dom kommer till nästa lektion motiverade och taggade.

Lärare: 3

Eleverna behöver vettiga förklaringar till varför vi ska lära oss just det här. Vad kan man vinna på att lära sig musik hur kan man använda det i sin vardag. Eleverna ska få med sig kunskaper som dom kan ha nytta av för resten av sitt liv. Jag ska vara elevernas ombud och ställa upp och svara på deras frågor så gott jag kan. Musiksalen är min domän. Jag har möblerat så att det ser ut som en musikaffär jag kan göra om salen till biograf, miljön ska var stimulerande att vistas i. Jag har ett tema för varje lektion som ska hålla ihop. Och så inbillar jag mig att jag har något viktigt att berätta om samhälle och musik. Att jag tror på vad jag säger själv det är viktigt. Humor är viktigt att kunna skämta om allt även tunga saker. Jag har en väldigt självvironisk humor så en del elever kan nog tycka att jag är lite knäpp. Ju större kontroll man har på klasserna desto mer frihet under ansvar kan man ge dom. Läsåret indelas i olika faser till en början krävs det väldigt mycket disciplin i nya klasser sedan mindre och

mindre tills man kan släppa lite av kontrollen. Jag gjorde ett experiment förra terminen där alla elever fick provspela och provsjunga i tre minuter ensam med mig. Jag ställde även några personliga frågor. Eleverna fick en chans att synas och jag skapade ett litet personligt band till varje elev. Det blev riktigt lyckat. Alla behöver bli sedda.

Lärare: 4

Det är viktigt att skapa en lugn atmosfär där alla känner att dom får ta lika stor plats. Den här atmosfären behöver inte vara ljudlös men det ska vara ett koncentrerat arbetsklimat.

Lärare: 5

Så fort många människor träffas och ska jobba ihop behövs det gemensamma regler för hur man ska bete sig. Det ska finnas rutiner som är tydliga och bra men inte för många. I början av ett läsår ska skolans regler visas så alla blir medvetna om vad som gäller. Eleverna måste på ett eller annat sätt kunna påverka reglerna om de inte känns relevanta. Hela skolan måste ha gemensamma regler och sträva åt samma håll för att det ska bli en trygghet för eleverna. Dom ska veta vad som förväntas av deras uppträdande. Den enskilde läraren ska känna en trygghet i att det finns stöd och resurser från skolans håll så läraren kan lyckas med sitt jobb. Då behöver man inte ta en misslyckad lektion som ett personligt nederlag.

5.8 Vad är viktigt att tänka på första tiden med en klass, då man som lärare vill sätta grunden för ett tryggt arbetsklimat

Lärare: 1

Att man har tänkt igenom hur man vill ha det i sitt klassrum. Att man tror på det man gör och är tydlig i det man förmedlar.

Lärare: 2

Att bjuda mycket på sig själv och visa att man gillar det man håller på med. Det är oerhört viktigt oavsett vilket ämne man undervisar i. Man måste tro på sig själv och lita på sin förmåga.

Lärare: 3

Visa vad jag vill klart och tydlig och visa att jag kommer att vara ledare i vått och torrt. Skapa ett trevligt klimat där vi kan spela musik tillsammans, sitta disciplinerade och vänta på varandra och vara lyhörda för varandra.

Lärare: 4

Man måste göra intressanta lektioner för att få med eleverna. Lyssna på vad dom har för kunskaper att bidra med. Bjud på dig själv och låt eleverna lära känna dig. Visa vad du är bra på, imponera med dina musikaliska färdigheter.

Lärare: 5

Målet ska vara att eleverna får sätta igång att spela och sjunga så fort som möjligt. Jag måste vara trovärdig i min roll som musiklärare och visa ett intresse för att lära känna eleverna och ta reda på vilka kunskaper alla har så att man lägger undervisningen på en nivå där alla känner att dom kan bidra med något. Genom att göra olika musikaliska övningar som är konkreta och lätta i gruppen ser man rätt snabbt vad dom är bra på och mindre bra på men målet ska vara att börja musicera på en gång. Läraren ska veta hur den vill ha det i klassrummet och vara tydlig med eleverna så dom vet vad som förväntas av dem. Läraren måste snabbt lära sig elevernas namn för att få en relation till varje elev så tidigt som möjligt. Kolla in vad eleverna lyssnar på för musik och se om det går att göra klassrumsarrangemang av den musiken. Var uppdaterad i musiken som är populär bland barn och ungdomar just nu.

6 Resultatanalys

I denna resultatdel utgår jag ifrån mina frågeställningar för att sammanställa lärarnas svar.

6.1 Musklärarnas definition på begreppet arbetsro?

Det som konstaterades genom mina intervjuer är att alla lärarna är överens om att arbetsro inte har med absolut tystnad att göra utan det är lektionstillfället som avgör toleransen för ljudvolymen och att det är viktigt att alla kan arbeta tillsammans utan störningsmoment. En förutsättning för arbetsro är att alla har samma fokus och strävar åt samma håll och ett kreativt klimat måste få tillåtelse att låta. Arbetsro innebär också att läraren är tydlig i det han eller hon förmedlar vare sig det gäller regler, normer, konsekvenser eller kunskap. Detta ger en trygghet för eleverna som då vet vad som förväntas av dem.

Lärare: 1 anser att arbetsro inträffar när det finns ett tydligt arbetssyfte och där alla gemensamt deltar. Lärare: 2 menar att arbetsro infinner sig när lärare och elever har hittat en ömsesidig respekt för varandra och att kommunikationen fungerar åt båda hållen. Lärare: 3 vill ha ett disciplinerat klassrumsklimat där det inte finns utrymme för störningsmoment, först då blir det arbetsro. Lärare: 4 anser att arbetsro uppkommer när eleverna är kreativa och fokuserar på sina arbetsuppgifter. Lärare: 5 menar att arbetsro uppstår när alla strävar efter samma mål och en gemensam musikalisk erfarenhet som känns värdefull för alla infinner sig.

6.2 Musklärarnas metoder för att skapa och upprätthålla arbetsro i musikundervisningen?

Gemensamt för alla lärare är att rutiner och ordningsregler måste finnas för att verksamheten ska kunna fungera och för tryggheten i klassrummet. Tvåvägskommunikation och delat ansvar med eleverna gör att de växer med uppgiften. En bra ledare ska våga styra sina grupper men måste också kunna delegera ett visst ansvar till eleverna. Några lärare betonade vikten av att ha tydliga och konkreta inledningar på lektionerna och att kunna improvisera om lektionsupplägget av någon anledning inte ”går hem”. En annan lärare vill likna sina lektioner med ett skådespel där vad som helst kan hända beroende på situationen och menar att nyfikenhet och intresse skapar en lust som i sin tur bidrar till arbetsro. Flexibilitet är en viktig egenskap då lärarna ibland frångår den ursprungliga planeringen. Om gruppen är stökig behövs det snävare ramar och eleverna blir mer styrda i sin kreativitet. Beroende på lärarens personlighet blir metoderna att skapa arbetsro olika.

Lärare: 1 tycker att fasta rutiner och procedurer speciellt för yngre elever är viktigt att tänka på vilket kan börja redan vid dörren, då eleverna lär sig att lugnt gå in i klassrummet och sätter sig på sina platser. Startsånger fungerar som en markör för att nu har lektionen börjat. Noga planerade inledningar på lektionerna ska gälla oavsett grupp men om klassen är stökig och orolig får man vara extra tydlig och en extra åtstramning av ramarna kan behövas. Eleverna måste veta vilka regler som gäller, men ibland får man vara flexibel när vissa regler kan uppstå efter hand beroende på vad som sker i stunden. Det bästa är om man kan föregå problemen och se till att situationen inte bjuder in till stökighet i onödan. Därför är det viktigt att vara tydlig och förutseende i allt man gör. Lärare: 2 betonar att kommunikationen är en förutsättning för relationen och den ömsesidiga respekten mellan lärare och elev. Alla elever

ska få känna sig sedda och lyssnade på. Oftast har eleverna kunskaper om modern musik som spelas på musikkanaler i media. Om man som lärare utnyttjar dessa kunskaper och skapar ett kunskapsutbyte mellan lärare och elever, visar detta att man bryr sig om vad eleverna tycker och tänker. Då är chansen större att dom lyssnar på vad läraren förmedlar. Det gäller för läraren att hitta den musikaliska motorn i klassen, det som driver och motiverar eleverna till att arbeta.

Lärare: 2 menar att det är bättre att lirka med stökiga elever och vinna över dom på sin sida än att använda auktoritära metoder. Samtidigt ska eleverna veta vilka regler som gäller och att ett dåligt beteende får konsekvenser. Lärare 3 använder sig av väldigt tydliga rutiner när det gäller disciplin och vet exakt hur han vill ha det i klassrummet. Läraren öppnar dörren och eleverna går in, tar av sig skorna och vet att innanför dörren är det pratstopp. Eleverna går tysta och ställer sig vid sina stolar enligt klasslistan. Läraren kommer in och lektionen kan börja. Det gäller för läraren att inte ge upp om dessa rutiner inte fungerar till en början. Dessa rutiner etableras under första tiden med en ny klass och upprepas konsekvent tills eleverna gör det automatiskt. Det tar ungefär en termin innan det fungerar friktionsfritt. Ju hårdare man är med att eleverna ska följa regler och rutiner desto mer frihet under ansvar kan läraren ge när det fungerar bra. Lärare: 3 anser att hans elever inte bör veta i förväg hur lektionen är planerad utan han vill likna sina lektioner med en föreställning. Det finns en viss tjuvning i att inte veta handlingen i förväg, utan man ska dras med under föreställningens gång. Då skapas lust och nyfikenheten hos eleverna väcks.

Lärare: 4 vill också klargöra för sina elever vad som gäller och vad som tolereras i klassrummet. En tydlig gränssättning när elevens beteende är felaktigt som följs av en konsekvens. Genomgångarna ska vara tydliga så att det inte blir stökigt och pratigt på grund av att eleverna inte uppfattade eller förstod lektionens uppgifter. Lärare: 4 menar att en framförhållning i lektionsplaneringen kan göra eleverna trygga, då de vet vad som ska ske under terminens gång. Då tar man bort orosmomentet för de elever som vill veta i förväg vad som komma skall.

Lärare: 5 menar att det är viktigt att ta reda på var eleverna befinner sig kunskapsmässigt för att kunna planera och genomföra lektioner som är anpassade för alla. Eleverna måste på ett tidigt stadium få känslan av att de bidrar till och är viktiga för den musikaliska verksamheten. Genom att göra musikaliskt relevanta övningar kan läraren se dels de faktiska musikkunskaperna men också det sociala samspelet mellan eleverna. Det är lärarens skyldighet att ta reda på så mycket som möjligt om sina elever för att hitta en bra och utmanande nivå för individens och gruppens utveckling.

6.3 Hur går läraren tillväga för att skapa och upprätthålla ett tryggt och positivt inlärningsklimat?

En gemensam röd tråd som gäller för alla lärarna är att tillfredsställa alla elevers behov av att bli sedda och bekräftade samt att läraren skapar en relation till varje elev. Alla elever ska få samma utrymme. Rutiner och ordningsregler ska vara tydliga för alla samt konsekvenserna med vad som händer om dessa bryts. Läraren måste tro på de kunskaper som förmedlas och på ett trovärdigt sätt kunna motivera varför eleverna behöver kunna just detta. Det måste synas att man tycker om att undervisa och musicera och tydligt visa att man bryr sig om sina elever. Eleverna ska få med sig färdigheter och kunskaper som är användbara även utanför skolan.

Lärare: 1 menar att läraren ska vara tydlig i hur den vill ha det i sitt klassrum och se till att både pojkar och flickor får samma utrymme men vara noga med att ingen elev ska känna sig utsatt. Hon ger ett exempel vid trumspel där blyga elever kan tycka det är läskigt att spela själv på trumsetet. Då kan det vara lättare om dessa elever får spela flera tillsammans för att slippa sticka ut. För vissa elever är det en trygghet att inte behöva välja till exempel sittplatser, grupper eller samarbetskompis. Man får ha fingertoppskänsla och analysera gruppens sociala klimat.

Lärare: 2 anser att eleverna ska känna en delaktighet i lektionernas innehåll och läraren måste kunna motivera varför eleverna behöver dessa kunskaper. Om inte eleverna förstår syftet med undervisningen så har man tappat eleverna. Det är viktigt att ta vara på elevernas glädje att spela och sjunga men anpassa undervisningen utifrån elevernas kunskaper. Varje elev ska känna att de presterat något bra och att de lärt sig något när de går ifrån lektionen. Duktiga elever får dela med sig av sin kunskap till de mindre kunniga eleverna för att gruppen ska bli bättre och gå framåt. Lärare: 3 tycker det är viktigt att våga vara ledare med allt vad det innebär. Har man ett självförtroende så utstrålar man en självsäkerhet och det är en trygghet för eleverna. Man måste vara tydlig i det man företar sig med. Våga visa att man har kul på lektionerna och att kunna använda humor i sin undervisning. Eleverna måste få känna att de lär sig kunskaper som de har nytta av för resten av sitt liv. Lärare: 4 menar att ett tydligt lektionsupplägg och ett intressant innehåll är en förutsättning för ett bra inlärningsklimat. Läraren måste även vara noga med att upprätthålla och efterleva de regler som finns för att skapa en lugn och positiv atmosfär. Man måste våga bjuda på sig själv utan att vara rädd för att tappa kontrollen. Lärare: 5 anser att tydliga och motiverbara regler behövs i klassrummet men eleverna ska känna att dessa regler går att påverka om de inte känns relevanta. Läraren ska vara väl förberedd och ha så pass mycket kunskaper om sina elever så lektionsupplägget passar alla. Eleverna ska känna att de utifrån sina förutsättningar skapar musik med den övriga gruppen. Läraren ska sträva efter en progression i musicerandet och om eleverna blir medvetna om att de faktiskt lär sig något och blir bättre över tid är det en stor motivationsskapare.

7 Diskussion

Jag har under uppsatsens gång upptäckt att det finns vissa generella ramar läraren kan förhålla sig till för att skapa arbetsro och få en fungerande arbetsmiljö. Ett demokratiskt lärarskap är i dagens samhälle helt nödvändigt. Läraren kan inte dominera eleverna på det sätt som gjordes förr. Idag måste läraren vinna elevernas förtroende och lita på att eleverna fattar kloka beslut om sina liv och utbildning. Den demokratiska läraren vägleder eleverna genom att tillsammans med eleverna bestämma acceptabla klassrumsbeteenden, utforma regler och fastställa konsekvenser för följsamhet respektive regelbrott. Arbetsro är när alla elever arbetar mot ett gemensamt mål och störningsmoment uteblir. Störningsmoment enligt Stensmo (2000) är alla incidenter som tar uppmärksamheten från den planerade lektionen. Det kan innebära synliga störningar som att elever sitter och pratar om annat än det som berör lektionen, eller utagerande beteenden. Sådana störningar påverkar hela klassen. Det finns även osynliga störningar där elever sitter och dagdrömmar eller har koncentrationen på annat än vad lektionen handlar om.

Enligt den nya reviderade versionen av skollagen får läraren beslagta materiella synliga ting som anses störande. Den beslagtagna saken måste återlämnas till eleven efter lektionens slut. Regler och rutiner ska finnas på varje skola och gälla för alla som befinner sig på skolans område. Reglerna ska konstrueras så att alla känner en delaktighet och ett ansvar för att reglerna efterlevs. Eleverna ska känna att reglerna går att påverka om de inte är relevanta. Läraren måste bestämma sig för att det ska finnas ett tydligt ledarskap i klassrummet och lärarens ledarskap blir många gånger situationsanpassat då det gäller att man har ögon i nacken och kan agera om ett störningsmoment uppkommer utan att avbryta en pågående process.

Enligt Canters själv - säker – disciplin ska läraren sätta stopp för ett oönskat beteende på plats men gå fram till eleven och säga elevens namn. Om det inte räcker bör man prata enskilt med eleven. Aldrig läxa upp ett störande beteende inför den övriga gruppen. Det kanske hjälper för stunden men inte i längden. De flesta intervjuade lärarna var eniga om att man bör tala enskilt med elever som har ett störande beteende och utreda var problemet ligger.

Det situationsanpassade lärarskapet är högst personligt och knutet till speciella omständigheter och situationer. Med rutin blir detta en tyst kunskap som görs reflexmässigt och intuitivt och det kan vara svårt att sätta ord på hur man gör. Det märkte jag hos några av lärarna som jag intervjuade att det var svårt att formulera hur de egentligen gör för att skapa och upprätthålla arbetsro. Jag tror att det verkligen är nyttigt att reflektera över hur man gör och varför så inte allt så småningom går på rutin. Steinberg anser att läraren måste ha en igenomtänkt filosofi och metodik för vad han eller hon vill uppnå med sitt ledarskap. Först då kan man förebygga problem i sitt klassrum. Lärare: 3 använder sig av sin naturliga pondus och menar att om läraren utstrålar en viljestyrka kombinerat med en konsekvent och tydlig disciplin i klassrummet finns det inget utrymme för stökiga elever att agera. Ju tydligare disciplin eleverna har desto större ansvar kan läraren ge dem. Det håller jag med om då målet är anser jag att elever efter nio år i grundskola ska vara självgående individer som lärt sig arbeta självständigt under ansvar.

Jag tycker det är viktigt att en lärare har så pass god självbild att man inte behöver känna sig hotad av elevers störande beteende och ha så bra självkontroll att man inte brusar upp och blir arg, utan kan hålla professionell distans till sina privata känslor. Lärare: 5 anser att det är av godo att bjuda på sig själv när det gäller hela känsleregistret. Är läraren besviken, sårad, ledsen, arg eller befinner sig i ett annat känsloläge ska det synas menar han. Då vet eleverna var dom har läraren och att han eller hon bara är en människa som gör sitt bästa. Det har

mycket med lärarens personliga läggning att göra tror jag. Är man yvig och känslös som person kanske eleverna köper det. Jag tycker att man kan vara lite reserverad när det gäller att visa känslouttryck inför sina klasser. Beroende på gruppernas sociala hälsotillstånd kan jag tänka mig att med en otrygg grupp behöver en stabil och trygg lärare och om man då visar sig sårbar och känslös inför eleverna kanske det leder till ytterligare otrygghet i gruppen.

Maltén menar att ledarskap förutsätter en stor socialkompetens för att kunna kommunicera och interagera med olika typer av människor. En lärare måste även vara medveten om hur kroppsspråket påverkar. Steinberg menar att eleverna inte gör som vi säger utan som vi gör. Stukát anser att det är viktigt att vara uppmärksam på stereotypa, upprepade beteenden under framförandet så att inte innehållet i lektionen försvinner till följd av irriterande eller skrattretande ovanor hos läraren.

Jag har genom dels litteraturstudierna och dels genom intervjuerna kommit till följande slutsatser: Våga ta kommandot! Det är viktigt att läraren redan från första lektionen visar för eleverna att här är det jag som har kommandot. Läraren ska utstråla en självsäkerhet och en trygghet som gör att eleverna känner förtroende för läraren. Läraren vet med säkerhet hur han eller hon vill ha det i sitt klassrum och är väl förtrogen med de ordningsregler som gäller på skolan och har gjort klart för sig och eleverna vilka konsekvenser som följer med ett visst beteende. Detta gör att eleverna upplever läraren som rättvis. Läraren är tydlig och konkret i det den gör och säger och är målmedveten. Har man en vision på hur man vill att klimatet i klassrummet ska vara får man inte ge upp. Oftast tar det minst en termin eller längre att etablera detta. Läraren måste ha en stor social kompetens och kan tillfredställa alla individers behov av att bli sedda och bekräftade. Här får man vara lyhörd då vissa elever behöver mer bekräftelse än andra men alla måste få utrymme och få en känsla av att de bidrar med något värdefullt. Läraren måste kunna levandegöra sitt ämne och visa för eleverna att detta ämne är viktigt. Detta gör att läraren får en trovärdighet som kunskapsförmedlare. Läraren måste vara mycket kunnig i sitt ämne och vara väl förberedd innan lektionen vilket är en förutsättning för att kunna vara flexibel och kunna improvisera om situationen kräver det. Genom att skapa tydliga ritualer, vara tydlig i sitt sätt att ge instruktioner var påläst och förberedd inför lektionen samt vara en god förebild skapas ett positivt inlärningsklimat.

Maltén menar att det inte finns någon medfödd ledarpersonlighet utan genom rätt typ av utbildning kan man lära sig vad som krävs för att bli en god ledare. Man får inte glömma trots allt att det är läraren själv som måste skapa sina egna metoder och inte färgas alltför mycket av andras föreställningar om hur saker och ting ska gå till.

7.1 Slutord

Jag känner en stor ödmjukhet inför det faktum att jag som blivande lärare har en otrolig makt att påverka unga människor till det bättre och veta att det jag gör och säger kan influera och inspirera dem för resten av deras liv. Det är ett enormt ansvar som man måste ta på största allvar.

Min undersökning kommer med största sannolikhet inte lösa världssvälten men det faktum att jag fått en större inblick i hur man kan förebygga oro och påverka arbetsron till det bättre gör att jag känner en inspiration och förväntan inför mitt blivande lärarskap. Jag har ett stort förtroende för att jag kommer att lyckas med min strävan att med tiden bli en god ledare där mina mål är:

- Att inspirera.
- Att skapa trygghet och stabilitet.
- Att sätta upp ramar, ge frihet och glädje.
- Att skapa förtroende och ömsesidig respekt
- Att vara lyhörd. Att bjuda på sig själv

8 Litteraturförteckning

Erdis, M. (2007). *Juridik för pedagoger*. Lund: Studentlitteratur.

Fransson, G & Morberg, Å. (2001). *De första ljuva åren*. Lund: Studentlitteratur.

Jacobsen, J. (1993). *Intervju, konsten att lyssna och fråga*. Lund: Studentlitteratur.

Kullberg, B. (2004). *Etnografi i klassrummet*. Lund : Studentlitteratur.

Linde, G. (2001). *Värdegrund och svensk etnicitet*. Lund: Studentlitteratur.

Läroplan för grundskola (1962). Stockholm: kungl. Skolöverstyrelsen.

Läroplan för grundskola Lgr 69 (1969). Stockholm: Skolöverstyrelsen.

Läroplan för grundskola Lgr 80 (1980). Stockholm: Skolöverstyrelsen.

Läroplan för det obligatoriska skolväsendet, förskoleklassen och fritidshemmet Lpo 94 (2008). Stockholm: Skolverket.

Maltén, A. (1998). *Kommunikation och konflikthantering*. Lund: Studentlitteratur.

Steinberg, J. (1993). *Hur man handskas med besvärliga klasser*. Solna: Ekelund.

Stensmo, C. (2000). *Ledarstilar i klassrummet*. Lund: Studentlitteratur.

Stukát, S. (1995). *När du dina elever?* Lund: Studentlitteratur.

Svedberg, L. (2003). *Gruppsykologi*. Lund: Studentlitteratur.

Wahlström, G. (2005). *Samspel och ledarskap*. Stockholm: Runa förlag.

Publikationer på internet

Trygghet och studiero i skolan- information om nya bestämmelser (2007). Hämtad April 2008. Skolverket. [www.skolverket .se/](http://www.skolverket.se/) Lagar och regler.

Ordningsregler för en trygg och lärande skolmiljö. (2006) Hämtad April 2008. Skolverket. [www.skolverket .se/](http://www.skolverket.se/) Lagar och regler.

9 Bilaga

9.1 Intervjufrågor

- 1. Vad innebär arbetsdisciplin/arbetsro för dig?**
- 2. Vilka rutiner/verktyg använder du för att skapa arbetsro i klassrummet?**
- 3. Vilka rutiner/verktyg använder du dig av för att styra upp en stökig klass?**
- 4. Hur planerar du lektionsuppstart och avslut i stökiga klasser?**
- 5. Vilka egenskaper hos en lärare tror du kan försvåra uppkomsten av ett bra inlärningsklimat?**
- 6. Vilka egenskaper hos en lärare tror du kan förbättra uppkomsten av ett bra inlärningsklimat?**
- 7. Vad anser du vara viktigt att tänka på som lärare för att skapa ett tryggt inlärningsklimat?**
- 8. Vad är viktigt att tänka på första tiden med en klass, då man som lärare vill sätta grunden för ett tryggt arbetsklimat?**